

KIELETÖN MIELI? MIELETÖN KIELI!

Tiedotusmateriaali viittomakielestä ja kuuroudesta kulttuurisena ilmiönä

Miia Järvenpää, Maria Nukarinen ja

Laura Sompi

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Länsi, Turku

Viittomakielentulkinnon koulutusohjelma

Viittomakielentulkki AMK

TIIVISTELMÄ

Järvenpää, Miia; Nukarinen, Maria & Sompi, Laura. Kieletön mieli? Mieletön kieli! Tiedotusmateriaali viittomakielestä ja kuuroudesta kulttuurisena ilmiönä. Turku, kevät 2010, 89 sivua, 18 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi Turku. Viittomakielentulkin koulutusohjelma, Viittomakielentulkki AMK

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tiedotusmateriaali viittomakielestä ja kuuroudesta kulttuurisena ilmiönä. Pääkohderyhmä oli kuulovammaisten lasten kuulevat vanhemmat, jotka miettivät lapselleen sisäkorvaistutetta kuntoutumismuotona. Tiedotusmateriaalin avulla haluttiin tuoda esille, mitä viittomakieli ja viittomakielisten kulttuuri tarkoittavat. Lisäksi haluttiin korostaa sisäkorvaistutetta käyttävien lasten mahdollisuutta olla osana myös kuurojen yhteisöä.

Taustatutkimuksena toteutettiin kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille sekä kuulokeskusten työntekijöille osoitetut kyselyt, joilla kerättiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tietoa. Kyselyillä selvitettiin, mitä tietoa kuulovammaisten lasten vanhemmilla viittomakielestä ja kuuroudesta jo on ja mitä tietoa kuulokeskuksista näistä annetaan. Päätuloksena oli, että vanhempia pitäisi tiedottaa viittomakielestä ja kuuroudesta enemmän.

Tiedotusmateriaalia varten haastateltiin seitsemää henkilöä eri aihealueista, jotka liittyivät viittomakieleen, kuurouteen identiteettinä ja sisäkorvaistutelasten mahdolliseen kaksikielisyyteen. Kaikki haastattelut kuvattiin. Kuvatusta haastattelumateriaalista koostettiin lopullinen tiedotusmateriaali DVD-formaattiin.

Asiasanat: viittomakieli, kuurojen kulttuuri, sisäkorvaistute, tiedotus, kaksikielisyys

ABSTRACT

Järvenpää, Miia; Nukarinen, Maria & Sompi, Laura. A mind without a language? A language with a mind! Informative material about Sign Language and Deafhood. Turku, Spring 2010, 89 p., 18 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences, Diak West Turku. Degree Programme in Sign Language Interpretation, Sign Language Interpreter.

The aim of this thesis was to produce informative material concerning Sign Language and deafhood. The main target group was hearing parents of hearing impaired children who were in the process of deciding whether or not to use cochlear implant as a rehabilitation method for their child. The purpose of this informative material was to emphasize the meaning of Sign Language and the culture of the Sign Language users, as well as the fact that children who have a cochlear implant also have the possibility of being part of the Deaf community.

In order to gather background information, two questionnaires were made: one for the hearing parents of hearing impaired children and one for the employees of hearing centers. Both qualitative and quantitative information about the kind of knowledge parents of hearing impaired children already have about Sign Language and deafhood and, also, the kind of information hearing centers offer concerning these themes was obtained through the questionnaires. The main result was that the parents should be more informed about Sign Language and deafhood.

To produce the informative material, seven people were interviewed about different subjects concerning Sign Language and deafhood. All of the interviews were filmed. The material was finalized by editing these interviews for DVD format.

Keywords: Sign Language, deafhood, cochlear implant, publicity, bilingualism

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KUUROJEN MAAILMA	8
2.1 Viittomakieli	8
2.1.1 Viittoman rakenne	9
2.1.2 Suomalaisen viittomakielen kieliopista	9
2.2 Viitottu suomi ja tukiviittomat	10
2.3 Suomalaisen viittomakielen historia	11
2.4 Kuurojen kulttuuri	14
3 KIELENKEHITYS	16
3.1 Kuulevan lapsen ja kuuron lapsen kielenkehityksestä	16
3.2 Kaksikielisyys	19
3.3 Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen kaksikielisyys	21
4 SISÄKORVAISTUTE JA SISÄKORVAISTUTETTA KÄYTTÄVÄN LAPSEN KUNTOUTUS	22
4.1 Sisäkorvaistutteen taustaa	22
4.2. Sisäkorvaistutteen rakenteesta, toiminnasta ja leikkauksesta	23
4.3 Lapsen sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeinen kuntoutus	25
4.4 Kuntoutuksen tavoitteena kuulon, puheen ja kielen kehitys	25
4.5 Sisäkorvaistutteeseen ja kuurouteen liittyviä näkökulmia	26
5 YHTEISKUNNALLINEN VIESTINTÄ	28
5.1 Tiedottaminen	28
5.2 Tavoitteellinen viestintä	29
5.3 Audiovisuaalinen vaikuttaminen	30
5.4 Digitaalinen viestintä	30
6 TAUSTATUTKIMUS	32
6.1 Kysely kuulovammaisten lasten vanhemmille	32
6.2 Kysely kuulokeskusten työntekijöille	34
7 KYSELYIDEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7.1 Vanhemmille osoitetun kyselyn tulokset	36
7.1.1 Vastaajat, joiden lapsille ei ole leikattu sisäkorvaistutetta	38
7.1.2 Vastaajat, joiden lapsille on leikattu sisäkorvaistute	42

7.1.3 Vanhempien vastausten vertailua.....	47
7.2 Kuulokeskusten työntekijöille osoitetun kyselyn tulokset.....	48
8 TIEDOTUSMATERIAALIN TOTEUTTAMINEN	52
8.1 Formaatin valitseminen.....	52
8.2 Haastattelut.....	53
8.3 Kohtausten valinta.....	55
8.4 Haastattelujen kääntäminen	55
8.5 Tiedotusmateriaalin tekninen toteutus	56
9 POHDINTA	58
LÄHTEET.....	61
LIITTEET	67

LIITE 1: Saatekirje vanhempien kyselyyn

LIITE 2: Saatekirje työntekijöiden kyselyyn

LIITE 3: Kysely kuulokeskusten työntekijöille

LIITE 4: Kysely vanhemmille

LIITE 5: Haastattelukysymykset: Markus Aro

LIITE 6: Haastattelukysymykset: Eeva Tupi

LIITE 7: Haastattelukysymykset: Netta Keski-Levijoki

LIITE 8: Haastattelukysymykset: Jaana Tiainen

LIITE 9: Haastattelukysymykset: Aino Hakala

LIITE 10: Haastattelukysymykset: Ritva Takkinen

LIITE 11: Haastattelukysymykset: Eetu Keski-Levijoki

LIITE 12 Haastattelu-, kuvaus- ja julkaisulupasopimus

LIITE 13: Käännös: Eeva Tupi

LIITE 14: Käännös: Netta Keski-Levijoki

LIITE 15: Käännös: Jaana Tiainen

LIITE 16: Käännös: Aino Hakala

LIITE 17: Käännös: Eetu Keski-Levijoki

LIITE 18: DVD: Tiedotusmateriaali viittomakielestä ja kuuroudesta kulttuurisena ilmiönä

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tiedotusmateriaali kuuroudesta, kuurojen kulttuurista ja viittomakielestä kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille. Aihe on ajankohtainen, sillä nykyään vaikeasti kuulovammaisille lapsille leikataan usein sisäkorvaistute kuulon apuvälineeksi eikä viittomakielestä muodostu heille samassa määrin kommunikointikieltä kuin ennen. Käytämme työssämme yläkäsitettä kuulovammaisen viittaamaan henkilöön, joka ei kuule hyvin tai lainkaan. Käsitettä kuuro taas käytämme viittamaan henkilöön, joka on identifioitunut kuuroksi, käyttää viittomakieltä ja on aktiivisesti mukana kuurojenyhteisössä.

Kuulovammainen lapsi perheineen asioi yleensä lähimmässä kuulokeskuksessa, jossa tutkitaan kuulovikaa ja sen syytä, toteutetaan yksilöllinen kuulon kuntoutus sekä säädetään ja korjataan asiakkaan kuulon apuvälineitä. Kuulokeskuksissa työskentelee muun muassa audiologeja eli korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäreitä, puheterapeutteja, kuulontutkijoita ja kuntoutusohjaajia. (Turun yliopistollinen keskussairaala 2009.) Kuulovammaisten lasten vanhemmat saavat kuulokeskuksista mahdollisesti hyvin rajatusti tietoa kuuroudesta sosiokulttuurisena ilmiönä ja siitä, mitä mahdollisuuksia viittomakielen osaaminen voisi lapselle avata. Emme kuitenkaan halunneet asettaa sosiokulttuurista ja kliinis-patologista eli lääketieteellistä näkökulmaa kuuroudesta työssämme vastakkain vaan tuoda esiin, että lapsella olisi mahdollisuus saada kieli jo ennen sisäkorvaistuteleikkausta. Halusimme myös korostaa kaksikielisyyden merkitystä kuulovammaisen lapsen elämässä.

Työmme tutkimustehtävänä oli selvittää, miksi, miten ja missä vaiheessa kuulovammaisten lasten kuulevia vanhempia olisi tärkeää tiedottaa enemmän viittomakielestä ja kuuroudesta. Lisäksi tutkimme, onko uudelle tiedotusmateriaalille ylipäättään tarvetta. Tutkimus toteutettiin kahdella kyselyllä, joista toinen osoitettiin kuulokeskuksien työntekijöille ja toinen kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille. Kyselyistä saatujen tulosten pohjalta toteutimme tiedotusmateriaalin.

Tiedotusmateriaalin kautta halusimme tuoda kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille lääketieteellisen näkökulman rinnalle ajatusmallin, että kuuroutta ei välttämät-

tä pidä ajatella vammaana, vaan sen voi nähdä ihmisen yksilöllisyyteen liittyvänä piirteenä. Materiaalin tarkoituksena ei ole saada vanhempia luopumaan ajatuksesta, että heidän lapsensa voisi kommunikoida puhutulla kielellä. Tarkoituksena on saada heidät näkemään, että viittomakielen oppiminen puhutun kielen ohella on kuulovammaiselle lapselle hyödyksi ja sen osaaminen voi jopa edistää puheen oppimista. Viittomakieli antaa lapselle mahdollisuuden osallistua myös kuurojen yhteisöön ja kuurojen kulttuuriin. Lapsi voi myöhemmin itse tehdä päätöksen siitä identifioituuko hän kuuleviin, kuuroihin vai mahdollisesti molempiin.

Opinnäytetyömme pääkohderyhmänä ovat kuulovammaisten lasten kuulevat vanhemmat. Toivomme työstämme olevan hyötyä pääkohderyhmän lisäksi myös kuulovammaisten lasten parissa työskenteleville ja muille aihepiiristä kiinnostuneille.

2 KUUROJEN MAAILMA

Kuurojen maailma on kuurojen käyttämä termi omasta yhteisöstään, joka sisältää heidän kielensä, kulttuurinsa, yhteisön historian ja perinteet sekä erilaiset viralliset ja epäviralliset organisaatiot (Laakso & Salmi 2005, 382). Tässä luvussa käsitellään näitä aiheita. Kuurojenyhteisön historian käsittely on rajattu suomalaisen viittomakielen historiaan.

2.1 Viittomakieli

Viittomakielet ovat puhuttujen kielten tapaan luonnollisia kieliä, jotka ovat syntyneet kuurojenyhteisöjen sisällä spontaanisti tarpeesta kommunikoida toisten ihmisten kanssa (Rissanen 1985, 9; Kuurojen Liitto i.a. a). Viittomakielillä voidaan ilmaista kaikki samat ihmiselämään kuuluvat asiat kuin puhutuilla kielilläkin. Viittomakielissä esiintyy puhuttujen kielten tapaan maan sisäisiä alueellisia murteita ja juhlavyöli eroaa kuuroilla-kin arkikielestä. (Kuurojen Liitto ry i.a. a.)

Myös suomalaisessa viittomakielessä esiintyy sekä sosiaalista että alueellista vaihtelua. Sosiaalisella vaihtelulla tarkoitetaan muun muassa viittojan iästä ja sukupuolesta riippuvaa vaihtelua. Suomalaisen viittomakielen alueellinen vaihtelu pohjautuu pitkälti eri kuurojenkouluissa aikoinaan muodostuneisiin murteisiin. Yksi selvimmistä erottuvista murteista on Porvoon ruotsinkielisessä kuurojenkoulussa käytetty suomenruotsalainen viittomakieli. Porvoon kuurojenkoulu suljettiin vuonna 1993, jonka jälkeen suomenruotsalaisen viittomakielen tulevaisuus on ollut vaakalaudalla. Suomenruotsalaiset kuurot kouluikäiset lähtevät Ruotsiin kouluun, eikä enää ole Porvoon kuurojenkoulun tapaista kieliyhteisöä, jossa suomenruotsalainen viittomakieli siirtyisi seuraavalle sukupolvelle. Sen käyttäjiä on Suomessa enää noin 150. (Hoyer 2000, 205–206.) Vertailun vuoksi voidaan todeta, että suomalaista viittomakieltä käyttää äidinkielenään Suomessa arviolta 4000–5000 kuuroa ja lisäksi toisena tai vieraana kielenä noin 10 000 kuulevaa. (Jantunen 2003, 23.)

Viittomakieli ei ole kansainvälistä, vaan jokaisella maalla on oma kansallinen viittomakielensä. Kuurojen kansainvälisiä tapaamisia varten on syntynyt kansainvälinen viitto-

mistapa, joka ei kuitenkaan ole luonnollinen kieli. Siinä yhdistyy eri viittomakielille yhteisiä rakenteellisia piirteitä ja viittomia amerikkalaisesta viittomakielestä. Kaikki kuurot eivät hallitse tätä viittomistapaa ja yleensä sitä osaavatkin vain aktiivisesti kuurojen kansainvälisiin tilaisuuksiin osallistuvat kuurot. (Malm & Östman 2000, 19.)

2.1.1 Viittoman rakenne

Viittomakielissä yksittäinen viittoma voidaan jakaa pienempiin yksiköihin kuten puhutujen kielten sanatkin. Näitä yksiköitä on viisi: käsimuoto, paikka, liike, orientaatio ja ei-manuaaliset elementit. Käsimuoto tarkoittaa sormien asentoa viittoman aikana. Viittoman paikka on kohta viittojan keholla tai viittojan edessä olevassa tilassa, jossa viittoma tehdään. Liike kertoo, millaisen liikkeen käsi tekee viittoman aikana. Orientaatiolla tarkoitetaan sormien ja kämmenen suuntaa viittomaa tehtäessä. (Jantunen 2003, 27–28.) Ei-manuaaliset elementit sisältävät puolestaan kehon, kasvojen ja pään liikkeet viittoman aikana. Kasvojen alueella olevia tyypillisiä ei-manuaalisia eli muilla tavoin kuin käsillä tuotettuja elementtejä ovat esimerkiksi katseen suunta, suun liikkeet eli huulio, kulmakarvojen asento sekä silmien siristäminen tai avaaminen suuriksi. (Malm & Östman, 25.)

Useimmat viittomat sisältävät useamman käsimuodon, paikan, liikkeen, orientaation tai ei-manuaalisen elementin. Esimerkiksi viittomassa LAMPPU sormet ovat viittoman alussa supussa ja avautuvat lopussa, jolloin sen aikana esiintyy kaksi eri käsimuotoa. On tosin myös viittomia, jotka koostuvat vain yhdestä käsimuodosta, paikasta, liikkeestä, orientaatiosta ja ei-manuaalisesta elementistä. (Jantunen 2003, 29.)

2.1.2 Suomalaisen viittomakielen kieliopista

Suomalainen viittomakieli ei noudata suomen kielen kielioppia eikä sanajärjestystä. Suomen kielessä mainitaan usein ensin tekijä, sitten teko ja viimeisenä teon kohde. (Malm & Östman 2000, 28.) Suomalaisessa viittomakielessä peruslauserakenne on AI-KA PAIKKA KUKA-TEKI KOHDE MITÄ-TEKI. Esimerkiksi lauseen ”Katri silitti kissaa eilen kirkon portailla.” voi käntää suomalaiselle viittomakielelle seuraavasti:

EILEN KIRKKO PORTAAT KATRI KISSA SILITTÄÄ. Käännös on kuitenkin hyvin neutraali ja irti kontekstista. Lauseen voi kääntää myös monilla muilla tavoilla, riippuen asiayhteydestä. (Terhi Rissanen, henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2010.)

Sanajärjestys ei ole suomalaisen viittomakielen lauserakenteessa ainoa ero suomen kielen verrattuna. Filosofian lisensiaatti Terhi Rissanen (2000, 149) kertoo artikkelissaan, että suomalaisen viittomakielen lauserakenne on usein kerrostunutta eikä peräkkäistä niin kuin esimerkiksi suomen kielessä. Tällä kerrosteisuudella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että viittoja voi muuttaa viittomansa lauseen myönteiseksi, kielteiseksi tai kysyväksi samanaikaisella päänliikkeellä tai ilmeellä. Kerrosteisuudella voidaan tarkoittaa myös sitä, että suomalaisessa viittomakielessä on mahdollista muodostaa polysynteettisiä ilmaisuja, joissa yhdeltä viittomalta näyttävään kokonaisuuteen sisältyykin kokonainen lause.

2.2 Viitottu suomi ja tukiviittomat

Suomalaista viittomakieltä ei tule sekoittaa viitottuun suomeen, jolla tarkoitetaan kommunikointitapaa, jossa puhutaan ja viitotaan samaan aikaan. Viitotussa suomessa viittomia tuotetaan suomen kielen sanajärjestyksen mukaan. Kuurot eivät käytä tätä kommunikointitapaa keskenään, eivätkä kuurot välttämättä ymmärrä viitottua suomea. Viitottua suomea käyttävät useimmiten henkilöt, jotka ovat jossain elämänsä vaiheessa kuulleet tai kuulevat yhä osittain tai täysin. Tällaisia henkilöitä ovat kuuroutuneet, huonokuuloiset ja kuulevat. (Rissanen 1985, 13.)

Tukiviittomia ei myöskään tule sekoittaa viittomakieleen eikä tosin viitottuun suomeenkaan. Tukiviittomilla ei ole tarkoitus viittoa kaikkia puheessa esiintyviä sanoja niin kuin viitotussa suomessa, vaan ainoastaan viestin merkityksen välittymisen kannalta keskeisimmät sanat. Tukiviittominen tapahtuu aina samanaikaisesti kuin puhe tai puheen tapailu. Siinä noudatetaan puhutun kielen sanajärjestyksiä, vaikka käytetyt viittomat onkin lainattu viittomakielestä. Lainattuja viittomia voidaan kuitenkin tukiviittomisessa muokata tarpeen tullen helpommiksi. Tukiviittomiseen kuuluu puhe, viittomat, ilmeikkyys ja osoittaminen sekä äänensävyt. Se on siis hyvin kokonaisvaltaista viestintää. (Kehitysvammaliitto ry 2010.)

2.3 Suomalaisen viittomakielen historia

Suomeen ei ollut vielä 1800-luvun alussa muodostunut yhtenäistä kansallista viittomakieltä (Laakso & Salmi 2005, 32). Tähän on useitakin syitä, joita filosofian tohtori Päivi Rainò on väitöskirjassaan vetänyt yhteen (Rainò 2004, luku 2.1): Suomessa oli 1800-luvun alussa asukkaita vain noin 860 000. On arvioitu, että noin promille maailman väestöstä on kuuroja, mikä tarkoittaisi, että Suomessa oli silloin vain 800–900 kuuroa. Siihen aikaan kulkuyhteydet olivat huonot ja välimatkat pitkät, joten kuurot eivät juuri päässeet tapaamaan toisiaan eikä näin ollen syntynyt kuurojenyhteisöä, jossa kieli olisi päässyt kehittymään. Lisäksi kuurous oli häpeällinen asia ja perheet ennemmin piilottelivat kuuroja perheenjäseniä kuin kannustivat heitä ottamaan yhteyttä muihin kuuroihin.

Carl Oscar Malmin vanhemmat olivat kuitenkin poikkeus. Malm kuuroutui oletettavasti 2-vuotiaana kulkutaudin seurauksena. Malmin vanhempien mielestä heidän poikansa käsityskyvyssä ei ollut vikaa, vaikka hän ei kuullut tai puhunut. Malmille opetettiin kotona kirjaimet ja numerot. Suomessa ei silloin ollut vielä kuurojenkoulua, joten Malm lähetettiin 8-vuotiaana tukholmalaiseen Manilla-kouluun, joka oli tarkoitettu kuuroille. Siellä opetuskielenä oli ruotsalainen viittomakieli. Vuonna 1845 Malm palasi takaisin Suomeen valmistuttuaan Manilla-koulusta. (Laakso & Salmi 2005, 56.)

Malm perusti lokakuussa vuonna 1846 Porvooseen yksityisen kuurojenkoulun, jossa opetuskielenä oli hänen Ruotsissa oppimansa viittomakieli (Hoyer 2000, 205). Helsingfors Tidningarissa julkaisemassaan artikkelissa (Laakso & Salmi 2005, 42) Malm kertoo, että uudelle oppilaalle opetettiin ensin viittomakieli ja sen avulla myös kirjoitettu kieli. Malmin käsityksen mukaan kirjoitetun kielen oppiminen oli tärkeää tiedonhankinnan ja kuulevien kanssa kommunikoimisen kannalta. Koulutuksen tavoitteena oli antaa oppilaille korkea ja monipuolinen sivistystaso esimerkiksi matematiikan, maantiedon ja luonnontiedon saralla viittomakielen ja kirjoitetun ruotsin kielen oppimisen lisäksi (Laakso & Salmi 2005, 43).

Ensimmäinen valtion tukema kuurojenkoulu avattiin Turkuun vuonna 1860. Malm valittiin kouluun opettajaksi, mutta hän kuoli yllättäen vuonna 1863 vain 37-vuotiaana. Malm ehti opettaa noin sataa oppilasta, jotka puolestaan oppivat Malmin käyttämän viittomakielen ja välittivät sen seuraaville sukupolville. (Rainò 2000, 42–43, 45.) Vuo-

sien kuluessa ja eri viittojen käytössä suomalainen viittomakieli alkoi eriytyä ruotsalaisesta viittomakielestä. Filosofian tohtori Tommi Jantunen arvioi pro gradu -tutkielmassaan (Laakso & Salmi 2005, 53), että suomalainen ja ruotsalainen viittomakieli olivat kielitieteellisesti katsottuna eri kieliä 1900-luvun alussa.

Malmin kuoleman aikoihin kuurojenkouluihin alkoi levitä uusi opetusfilosofia, jonka mukaan viittomakieltä ei tulisi käyttää kuurojen opetuksessa. Opetuksen tulisi keskittyä ensisijaisesti lasten puheopetukseen sekä tieto- ja taitoaineiden opetukseen puheella ja kirjoituksella. Tämä oralismina tunnettu opetusfilosofia otettiin Suomessa virallisesti käyttöön vuonna 1892. (Rainò 2000, 42–44; Jantunen 2003, 23.) Suomen suuriruhtinaan Asetus-kokoelmasta vuodelta 1892 käy ilmi (Laakso & Salmi 2005, 158), että sen seurauksena Suomen kuurojenkoulut muutettiin suomen- ja ruotsinkielisiksi puhe- tai kirjoituskouluiksi. Ainoastaan Pietarsaaren ruotsinkielisessä ja Jyväskylän suomenkielisessä kuurojenkoulussa viittomametodi oli sallittu kirjoitusmetodin ohella yli-ikäisten kuurojen opetuksessa.

Kuurojenkoulut olivat sisäoppilaitoksia aina vuoteen 1972 asti, mikä osaltaan auttoi viittomakielen leviämisessä kuurojen keskuudessa myös oralismin aikana (Kuurojen kulttuuriyöryhmän muistio 1985, 27). Viittomakielen leviämistä yritettiin estää kieltämällä oppilaita käyttämästä viittomakieltä oppitunneilla, välitunneilla sekä asuntolassa. Sen käytöstä seurasi aina ruumiillista kuritusta. Oppilaat viittoivat kuitenkin keskenään salaa. Näin ollen myös sellaiset oppilaat, jotka eivät ennen kouluun tuloaan osanneet viittoja, oppivat viittomakielen ja viittomakielen leviäminen oppilaiden keskuudessa jatkui. Vasta 1980-luvulla viittomakieli alkoi saada uutta jalansijaa kuurojen opetuksessa. (Laakso & Salmi 2005, 43, 175–180.)

Oralismin vaikutukset alkoivat näkyä myös kuurojenyhteisön sisällä 1900-luvun alussa. Viittomakielen arvostus kuurojenyhteisössä laski ja puhekielen arvostus nousi varsinkin puhekoulussa oppinsa saaneiden kuurojen keskuudessa (Laakso & Salmi 2005, 194–196). Kuurojen Lehdessä kerrottiin vuonna 1959 (Laakso & Salmi 2005, 298), kuinka ennen kuurot jopa välttivät ja häpesivät viittomakielen käyttämistä julkisilla paikoilla. Tämä johtui pitkälti kuurojen puhe- ja kirjoituskouluissa saamasta asennekasvatuksesta. Puhetaitoa pidettiin lahjakkuuden mittana ja puhekouluissa oppilaat jaettiin a-, b- ja

c-oppilaisiin riippuen siitä, kuinka hyvin he oppivat puhekielen. (Laakso & Salmi 2005, 165.)

Kuurojenyhteisö alkoi nousta oralismin varjosta vasta 1970-luvun lopulla, jolloin kuurotietoisuusliike alkoi vaikuttaa myös Suomessa (Laakso & Salmi 2005, 305). Raportissa pohjoismaisesta kuurotietoisuusseminaarista Hvälöstä (Laakso & Salmi 2005, 306) kuurotietoisuusliikkeen tavoitteiksi mainittiin muun muassa kuurojen tasa-arvoinen asema kuulevien kanssa ja viittomakielen aseman tunnustaminen kuurojen kielenä. Kuurojen Liitto alkoi toimia viittomakielen lainsäädännöllisen aseman turvaamiseksi jo 1980-luvun alussa. (Laakso & Salmi 2005, 327.) Viittomakieli tunnustettiin Suomen perustuslaissa kieleksi kuitenkin vasta vuonna 1995 (Lappi 2000, 72).

Viittomakieli ja kuurojen kulttuuri levisivät ja kehittyivät kuurojenkoulujen lisäksi myös eri puolille Suomea perustettujen kuurojenyhdistysten kautta. Yhdistyksissä kuurot saivat vapaasti käyttää viittomakieltä ja tavata toisiaan myös oralismin aikana. Näin kuurojenkoulujen asuntoloissa alkaneet ystävyys-suhteet ja viittomakielen käyttö jatkuivat. Kuurojenyhdistykset tarjosivat lisäksi monipuolisia harrastus- ja opintomahdollisuuksia sekä huolehtivat kuurojen edunvalvonnasta. Yhdistykset toimivat kuuroille ikään kuin toisena kotina, missä kaikilla oli sama kieli ja sama kokemusmaailma. (Wallvik 2000, 58–59.)

Suomessa ensimmäinen kuurojenyhdistys perustettiin Turkuun vuonna 1886. Yhtenä aktiivijäsenenä Turun kuurojenyhdistyksessä toimi Albert Tallroth, joka ajatteli, että kuurojen tulisi alkaa itse toimia toistensa hyväksi eikä odottaa kuulevien toimimista. Tallroth oli myöhemmin perustamassa kuurojenyhdistyksiä Helsinkiin, Vaasaan, Tampereelle ja Ilmajolle. Tallroth ystävineen tuli siihen tulokseen, että kuurojen tulisi saada yhteinen järjestö kuurojenyhdistysten yhdyssiteeksi. Asia tuotiin esille ensikertaa vuoden 1896 kuurojen yleisessä kokouksessa, joka järjestettiin Turun kuurojenyhdistyksen toimesta. Nykyinen Kuurojen Liitto ry, joka kulki alkuaikoinaan vielä nimellä Kuuromykkäin Liitto, perustettiin lopulta vuonna 1905. (Kuurojen kulttuurityöryhmän muistio 1985, 46–47.)

2.4 Kuurojen kulttuuri

Kuurot eivät näe itseään vammaisryhmänä vaan tuntevat olevansa yhteisö, jolla on oma kielensä, kulttuurinsa ja perinteensä. Kuurojen kulttuuriin kuuluakseen henkilön kuulon tasolla ei ole merkitystä. Tärkeää on, että hän jakaa kuurojen arvomaailman ja samaisuu heidän ryhmäänsä. Myös viittomakielen taitaminen on tärkeää, sillä kuurojen kulttuuriryhmässä ei voi kommunikoida ilman viittomakieltä. (Jokinen 2000, 84, 90–91.)

Kuurojen kulttuuri, niin kuin viittomakielikin, on syntynyt spontaanisti kuurojen keskinäisessä kanssakäymisessä. Kuurojen kulttuurin kulmakiviä ovat viittomakieli ja visuaalinen elämäntapa, joihin esimerkiksi kuurojen tapakulttuuri suurelta osin perustuu. Kuurojen tapakulttuuriin kuuluu muun muassa huomion herättäminen koskettamalla tai heiluttamalla kättä. (Jokinen 2000, 98.) Kuurojen kulttuuriin kuuluu myös esittävä kulttuuri, joka sekin perustuu visuaalisuuteen ja viittomakieleen (Kuurojen Liitto i.a. b).

Selvin kuurojen esittävän kulttuurin ilmenemismuoto on kuurojen kulttuuripäivät, joita on järjestetty vuodesta 1956 lähtien säännöllisesti joka toinen vuosi (Valtion taidemuseo, 2008). Kuurojen Liiton keskushallituksen päätöksen mukaan (Laakso & Salmi 2005, 372–373) vuonna 1956 kulttuuripäivillä kilpailtiin viidessä lajissa: runonlausunta, kertomus, esitelmä, lyijykynä- ja hiilipiirustus ja kansantänhu. Kulttuuripäivät oli silloin suunnattu nuorille (Laakso & Salmi 2005, 373). Vuoden 2010 kulttuuripäivät järjestetään toukokuussa Jyväskylässä. Kilpailulajeja on yhteensä 20 niin esittävän taiteen, kuvataiteen, kirjoitus- ja runokilpailujen kuin tietokilpailujenkin saralla. Nykyään kaikki halukkaat ikään katsomatta saavat osallistua. Ainoa ehto on, että kilpailusarjoihin osallistuvan tulee olla äidinkieleltään tai ensikieleltään viittomakielinen. Kilpailujen lisäksi kulttuuripäivien yhteydessä järjestetään muun muassa illallisjuhla, viittomakielinen yömessu ja nuortenilta. (Kuurojen Liitto i.a. c.)

Kuuron identiteetti rakentuu pitkälti kuurojenyhteisön ja kulttuurin varaan. Kuitenkin vain harva kuulovammaisista lapsista pääsee osalliseksi kuurojenyhteisöön syntymästään asti. Ainoastaan 5–10 prosentilla kuuroista lapsista on kuurot vanhemmat, joilta lapsi oppii viittomakielen automaattisesti. Useat kuuleville vanhemmille syntyneet kuulovammaiset lapset ovat kuitenkin myöhemmässä vaiheessa kaksikulttuurisia kuuluen sekä kuulevien vanhempiansa kulttuuriryhmään että kuurojen kulttuuriin, jos heille vain

on annettu siihen mahdollisuus. Kuuluminen molempiin kulttuureihin antaa lapsen elämälle hyvän pohjan. (Jokinen 2000, 90, 98.)

Kuurojen kulttuuri voidaan nähdä myös jatkuvana prosessina, jossa kulttuurin arvot, uskomukset, tavat ja käytöspiirteet siirtyvät sukupolvelta toiselle. Kuurojen yhteisö on ollut viime aikoina huolissaan kuurojen kulttuurin jatkuvuudesta, sillä kuurot aikuiset tapaavat yhä harvemmin kuuroja lapsia. (Kuurojen Liitto i.a. b.)

3 KIELENKEHITYS

Lapsilla on biologinen kyky oppia kieli, mutta kieltä omaksuttaessa tarvitaan ympäristöstä kielellinen malli (Takkinen 2000a, 53). Kaikki luonnolliset kielet voivat toimia kielen mallina, käynnistää kielen oppimisen ja ajattelun kehittymisen (Martin 2009a, 1.2.2.1). Lapsi omaksuu kielen jäljittelemällä vuorovaikutuksessa. Kuulevan lapsen kanssa tulee puhua ja kuuron lapsen kanssa tulee viittoja pienestä lähtien, sillä lapsen kielenkehitys alkaa heti syntymän jälkeen. Normaalisti äidinkieli omaksutaan suunnilleen neljän ensimmäisen elinvuoden aikana. (Hassinen 2005, 81; Martin 2009b, 6.)

3.1 Kuulevan lapsen ja kuuron lapsen kielenkehityksestä

Kuulevan lapsen kielenkehitys alkaa äänneistä ja niistä muodostuu sanoja ja sanoista lauseita. Edellytyksiä puhutun kielen kehitykselle ovat biologiset valmiudet kuten kuulon, ääninelinten, muistin ja aivojen normaali toiminta sekä sosiaaliset ja kognitiiviset valmiudet. Kognitiivisilla valmiuksilla tarkoitetaan kykyä ottaa vastaan ja käsitellä aivoissaan kieltä ja kielen symboleita. (Hassinen 2005, 81–82.)

Puolivuotiaana lapsi alkaa jokeltaa. Alle vuoden ikäisen vauvan monipuolinen jokeltelu voi ennustaa puhumaan oppimista ajallaan. (Rautanen 2009.) Kuuleva lapsi alkaa ymmärtää sanoja yleensä noin 8–10 kuukauden iässä. Ensimmäiset sanansa hän tuottaa yhteen ikävuoteen mennessä. Siinä, milloin lapsi omaksuu ensimmäisen sanan ja sanoo ensimmäisen lauseen, on kuitenkin suurta yksilöllistä vaihtelua. Kielen omaksumiseen vaikuttavat esimerkiksi lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet sekä sosiaalinen ja psykologinen tausta. Myös sillä, paljonko lapsen kanssa seurustellaan, leikitään ja millä tavalla lapsesta huolehditaan, on vaikutusta. (Hassinen 2005, 83, 86.)

Puhuttua kieltä omaksuva lapsi ei vielä kaksivuotiaana pysty muodostamaan kaikkia äänneitä. Monelta puuttuu silloin vielä r-äänne ja osalle myös s tai j ovat vaikeita äänneitä. Kaksivuotias ei vielä hallitse sanojen taivutusmuotoja ja kirjaimetkin voivat vaihtaa paikkaa. Yleensä 1,5–2-vuotiaana lapsi alkaa yhdistää sanoja lauseiksi. Lapsi alkaa esit-

tää kysymyksiä 2,5-vuotiaana, ja 3-vuotiaana lapsi alkaa käyttää itsestään sanaa minä. (Rautanen 2009.)

Kuurojen vanhempien kuuroille lapsille viittomakieli on äidinkieli (Takala 2005a, 30). Viittomakielestä voi tulla myös kuulevien vanhempien kuuron lapsen ensikieli (Stolt 2000, 166). Kuulevat ja kuurot lapset ymmärtävät ensi- tai äidinkielensä sanoja tai viittomia jo ennen kuin alkavat niitä itse tuottaa (Korpilahti 2005, 13). Ensikielen lapsi omaksuu vanhemmilta, jotka eivät ole natiiveja kielen käyttäjiä tai perheen ulkopuolelta natiiveilta kielen käyttäjiltä. Äidinkieli taas omaksutaan vanhemmilta, jotka ovat natiiveja kielen käyttäjiä. (Jokinen 2000, 80.)

On havaittu, että lasten viittomakielen omaksuminen etenee hyvin samansuuntaisesti kuin puhutun kielen omaksuminen (ks. taulukko 1 s. 19). Kuuro lapsi tarvitsee visuaalisen kielen mallin jo varhaislapsuudesta alkaen. Jos visuaalista kieltä ei käytetä, puuttuu lapselta sopiva kielellinen stimulaatio, jolloin kielellinen kehitys jää heikoksi. (Takkinen 2000a, 53.) Kuurot lapset kehittyvät sosiaalisesti varhain ja kommunikoivat ympäristönsä kanssa, mikäli heille viitotaan pienestä lähtien (Takkinen 1994, 247).

Olisi tärkeää, että kuulevat vanhemmat opiskelisivat viittomakieltä mahdollisimman varhain. Sen lisäksi kuuron lapsen olisi hyvä tavata kuuroja aikuisia säännöllisesti, jotta hän näkisi rikasta viittomakielen mallia. Jos kuuro lapsi pääsee viittomakieliseen ympäristöön viimeistään noin vuoden iässä, viittomiston kehittymisen ja viittomien yhdistymisen laajemmiksi ilmauksiksi on todettu etenevän hyvin. (Takkinen 2000a, 71–72). Kuulevissa perheissä, joissa lasten kanssa viitotaan, kieliopillisten taitojen kehitys on 2,5–4 vuoden iässä hitaampaa kuin viittomakielisissä perheissä elävien lasten (Takkinen 2009, 3.2.2.6.1). Viiden vuoden iässä he kuitenkin ottavat kiinni viittomakielisten perheiden lasten kehitystä (Takkinen 2000a, 71–72).

Kuulevat vanhemmat vaihtavat vauvojen kanssa visuaalisia viestejä ja ovat katsekontaktissa samalla tavalla kuin kuurot vanhemmat. Vauvat, jotka eivät ole nähneet viittomista tuottavat myös käsillä tapahtuvaa jokellusta ja eleitä. Kuurojen lasten eleet ovat kuitenkin monipuolisempia kuin kuulevien ikätovereiden ja eleitä on enemmän. Kuulevien vanhempien kommunikointi muuttuu enemmän kuuloon perustuvaksi, kun lapsi alkaa äännellä ja jokellessa. Siinä vaiheessa viittovassa ympäristössä elävä lapsi, joka on kuu-

ro tai kuuleva, alkaa hakea huomiota visuaalisesti ja koskettamalla. (Takkinen 2000a, 60, 62.)

Katsekontakti on tärkeä kommunikoidessa kuuron lapsen kanssa. Alle vuoden ikäisen lapsen kanssa tulee viittoa siinä kohdassa, mihin lapsen huomio on kiinnittynyt tai siirtää viittomispaikkaa niin, että se on lapsen näkökentässä. (Takkinen 1994, 247.) Ensimmäiset symboliset viittomansa viittomakieltä omaksuva lapsi tuottaa samaan aikaan kuin kuuleva lapsi tuottaa ensimmäiset sanansa. Tämä tapahtuu noin vuoden iässä. (Takkinen 2000b, 118.) Lapsen ensimmäisten viittomien tuottaminen on kuitenkin yksilöllistä, kuten on viittomavaraston kasvuvauhtikin (Takkinen 2000a, 67).

Viittomakieltä omaksuvalla kaksivuotiaalla lapsella esiintyy vielä paljon käsimuotovaihtelua. Käsimuodot voivat muuntua eri viittomissa: joissain viittomissa se on oikein ja joissain ei. Kolmevuotiaana lapsi hallitsee jo paremmin sormien itsenäisen toiminnan. Viittomaliikkeiden motoriikassa tapahtuu huomattavaa selkiintymistä viiden ja kuuden vuoden iässä. Samaan ikään mennessä käsimuodot on omaksuttu pääpiirteissään. Seitsemän vuoden ikään mennessä käsimuodot ovat useimmiten täsmällisiä. (Takkinen 2000a, 64–65.)

Filosofian tohtori Ritva Takkinen on todennut artikkelissaan Suomalaisen viittomakielen omaksuminen natiivissa ja ei-natiivissa kieliympäristössä (Takkinen 2000a, 67), että viittomakieltä omaksuvan lapsen viittomistossa esiintyy noin 18 kuukauden iässä pääasiallisesti substantiiveja ja vähän verbiviittomia. Adjektiiveja ja pronomineja viittomiseen ilmestyy kahden vuoden iässä ja joitain ajan ja tavan adverbiaaleja kolmen vuoden iässä. Kaksivuotias ilmaisee jo kahden ja kolmen viittoman lauseita, kolmevuotias jopa viiden ja kuuden viittoman lauseita. Lapsi ei osaa taivuttaa verbejä vielä kirjoitettuna 3–3,5 vuoden ikään mennessä ja oppii vaikeimmat taivutusmuodot lähempänä kymmenettä ikävuotta. Neljän vuoden iässä viittomiseen ilmaantuu joitain käsitteellisiä viittomia ja viiden vuoden iässä viittomisto muuttuu monipuolisemmaksi. (Takkinen 2000a, 67–69.)

Filosofian tohtori Pirjo Korpilahti (2005, 16) on esittämistään lähteistä koontanut taulukon puhuvan ja viittovan lapsen kielellisten kehitysten piirteistä (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Puhuva ja viittova lapsi (Korpilahti 2005, 16)

	Puhuva lapsi	Viittova lapsi
18 kk	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää ensisanoja (10 – 50 sanaa) - on kiinnostunut äänistä ja puheesta - on kiinnostunut katsekontaktista 	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää ensiviittomia (10 – 50 viittomaa) - on kiinnostunut eleistä ja viittomista - on kiinnostunut katsekontaktista
24 kk	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää 2-sanaisia ilmauksia - ymmärtää pieniä toimintakehotuksia 	<ul style="list-style-type: none"> - alkaa yhdistellä viittomia - ymmärtää pieniä toimintakehotuksia
36 kk	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää 2 – 4 sanan ilmauksia - puhemotorista täsmämättömyyttä, puhe vieraallekin silti ymmärrettävää - taivuttaa nimisanoja; genetiivi, monikko, paikallissijat, partitiivi - taivuttaa verbejä (mennyt aika) 	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää useamman viittoman ilmauksia - viittomat epätarkkoja käsimuotojen ja liikkeiden osalta - viittova aikuinen ymmärtää lasta - alkaa käyttää viittomakielen morfologisia muotoja

3.2 Kaksikielisyys

Kaksikielisyudessa voidaan erottaa samanaikainen kaksikielisyys, jolloin lapsi omaksuu molempia kieliä yhtä aikaa, ja perättäinen kaksikielisyys, jolloin lapsi oppii ensin toisen kielen ja sitten toisen (Takala 2005b, 119). Kaksi kieltä voidaan omaksua kotona (äidin- ja isänkieli) tai eri ympäristöissä (koti- ja ympäristökieli). Kaksikielisyys ei kuitenkaan ole vain kielenopetuksen tulosta, vaan kieltä omaksuvan on eletävä käytettävien kielten ympäristöissä. (Hassinen 2005, 17, 21.)

Kaksikielinen ihminen pystyy aktiivisesti tuottamaan ja ymmärtämään kahta kieltä sekä ajattelemaan näillä kahdella kielellä. Hän voi myös automaattisesti vaihtaa kieliä. Usein kielet eivät ole samantasoisia, vaan toinen kieli on dominoiva. Dominoiva kieli on yleensä se, jota lapsi kuulee ja käyttää enemmän. Pienen lapsen dominoivaa kieltä on vaikea osoittaa, sillä kielet vasta kehittyvät. (Hassinen 2005, 18, 21.)

On tärkeää, että kaksikieliselle lapselle tarjotaan kielellisiä virikkeitä molemmilla kielillä. Lisäksi perheen ja lähisukulaisten myönteinen suhtautuminen kaksikielisyyteen on tärkeää. (Hassinen 2005, 46.) Jos lapsen ensikieli kehittyy jostain syystä heikosti, toinenkaan kieli ei voi kehittyä korkeatasoiseksi (Stolt 2000, 162). Lapsen on helpompi oppia toinen kieli, kun yksi kieli on opittu hyvin (Takala 2005b, 120). Jos kaksikielisellä lapsella ilmenee kielenkehityksessä ongelmia, syytetään helposti kaksikielisyyttä. Aina vaikeuksien tai poikkeamien ilmetessä ei kuitenkaan ole kyse kielenkehityksen häiriöstä. (Hassinen 2005, 46.)

Kuurojen kaksikielisyyksessä eroaa tavallisesta kaksikielisyydestä paljon. Kuurojen kaksikielisyyksessä asettuu samanaikaisen ja perättäisen kaksikielisyyden väliin. He eivät opi suomea kuulemalla, mutta näkevät kirjoitettua suomea päivittäin ja ehkä lukevat sitä huulilta. Kuurojen opetuksessa kaksikielisyyksellä tarkoitetaan, että kuuro hallitsee viittomakielen ja osaa lukea ja kirjoittaa maan puhekieltä. Puhetaidon tavoitteet suunnitellaan yksilöittäin. Mikäli kuuron lapsen lukutaito ei ole kouluiässä sujuvaa ja sana- ja käsitevarasto on pieni, lapsen on vaikea selviytyä koulussa. Jos myös viittomakieli on heikosti kehittynyt, puhutaan puolikielisyydestä tai jopa kielettömyydestä. (Takala 2005b, 119–121.)

Kun kuulevaan perheeseen syntyy kuulovammainen lapsi, viittomakielen oppiminen on riippuvainen asenteista ja tiedosta. Kaksikielisyydestä tehdyt tutkimukset osoittavat, että viittomakielen käyttö voi edistää myös puhutun kielen kehitystä. (Mansikka-aho, Mäki, Saari 1997, 254.) On tärkeää, että lapsella on mahdollisuus nähdä viittomakieltä ympäristössään, jos tavoitteena on mahdollisimman korkeatasoisen kaksikielisyyden saavuttaminen. Näin lapsella on mahdollisuus omaksua luonnollinen kieli ilman erityistä opetusta. (Stolt 2000, 166.)

Kuurojen Liitto ry:n toiminnanjohtaja Markku Jokinen sanoo, että sisäkorvaistutteen saaneista lapsista noin kolmasosa tarvitsee edelleen viittomakieltä esimerkiksi silloin,

kun sisäkorvaistutetta ei voi käyttää. Jokinen korostaa, että sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kohdalla kaksikielisyys tulee nähdä rikkautena ja voimavarana. Se vaatii kuitenkin nimenomaan viittomakielen käyttöä, sillä pelkästään yksittäisten viittomien käyttäminen ei takaa lapselle samalla tavalla rikasta pääomaa. (Jokinen 2009.)

3.3 Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen kaksikielisyys

Myös sisäkorvaistutteen saaneelle lapselle on hyötyä viittomakielestä esimerkiksi tilanteissa, joissa istutetta ei voi käyttää, koska ilman istutetta lapsi ei kuule. Jos lapsi oppii viittomakielen varhain, on hänen kielitaitonsa ja tietonsa maailmasta yleensä samaa tasoa samanikäisten kuulevien kanssa. (Takala 2005a, 30.)

Viittomakielen oppiminen ei estä toisen äidinkielen kehittymistä vaan edistää sitä. Viittomakieli kehittää samoja aivojen kielellisiä alueita kuin puhuttu kieli. Omaksuessaan viittomakielen lapsi omaksuu kielellisen systeemin perusteet, mikä auttaa muiden kielten opiskelussa. Osalla voi olla pelkona, että jos sisäkorvaistutetta käyttävä lapsi osaa viittoa, hän ei halua enää opetella puhumaan. Kuulevassa perheessä näin kuitenkin tuskin voi tapahtua, koska ihminen on utelias ja haluaa selvittää, mitä muut puhuvat. (Martin 2009a, 2–3.2.2.1.)

Kuulevilta vanhemmilta vaatii tietysti aikaa ja harjoittelua oppia viittomakieli täysin uutena kielenä. Vanhemmat saattavat tuntea epävarmuutta omasta kielitaidostaan ja olla huolissaan siitä, että opettavat lapsilleen vääriä kielellisiä malleja ja vaarantavat lapsen kielellisen kehityksen. Kielitaidon taso ei kuitenkaan ole ongelma. Lapset ovat mestareita oppimisessa ja oppivat ymmärtämään eri ihmisten tavat viittoa. (Martin 2009a, 2.2.2.1.) Vaikka kielen malli ei olisikaan virheetön, lapset osaavat poimia kielestä oikeita asioita (Martin 2009b, 8). Tärkeintä on, että lapsella on kieli, jonka avulla hän voi oppia ja ajatella (Martin 2009a, 2.2.2.1).

Vaikka sisäkorvaistutetta käyttävällä lapsella olisi suomen kieli pääkielenä, pitäisi hänen silti saada koulussa myös viittomakielen opetusta toisena kielenä. Se mahdollistaa lapsen kehittymisen kaksikieliseksi. Näin hän voi myöhemmin tilanteen mukaan valita käytettävän kielen. (Takkinen 2009, 4.2.2.6.1.)

4 SISÄKORVAISTUTE JA SISÄKORVAISTUTETTA KÄYTTÄVÄN LAPSEN KUNTOUTUS

Sisäkorvaistute eli kokleaimplanti on sähköinen kuulon apuväline, joka on tarkoitettu kuuroutuneille tai syntymästään vaikeasti kuulovammaisille. Nämä henkilöt eivät perinteisen kuulokojeen avulla saavuta riittävää puheen vastaanottamiseen tarvittavaa kuuloa. (Kronlund 2009, 1.2.3.2; Kuuloliitto 2009.) Istute ja sisäkorvaistuteleikkaukset ovat nostattaneet monenlaisia mielipiteitä ja kannanottoja. Lääketieteellisessä mielessä istute nähdään välineenä riittävän kuulon saavuttamiseen. Istuteleikkauksiin liittyy kuitenkin myös sosiokulttuurisia merkityksiä. Vaikeasti kuulovammaisten lasten sisäkorvaistuteleikkaukset ovat herättäneet paljon kysymyksiä ja mietintää varsinkin viittomakielisten yhteisössä. Onkin tähdennetty, että lapsen yksilöllisen oikeuden näkökulmasta katsottuna olisi hyvä, että lapsella olisi mahdollisuus sekä kuulevien että kuurojen yhteisöön. Tässä luvussa tarkastellaan sisäkorvaistutteen historian, rakenteen ja sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen kuntoutuksen lisäksi istutteen ja ylipäätään kuurouteen liittyviä asenteita.

4.1 Sisäkorvaistutteen taustaa

Sisäkorvaistutteen historia ulottuu 1950-luvulle asti, jolloin Ranskassa ensimmäistä kertaa yritettiin stimuloida sähköisesti aikuisen ihmisen sisäkorvaa. Kokeilu onnistui osittain, mutta tulokset eivät olleet pysyviä, joten sisäkorvaistute poistettiin. Tämän jälkeen eri puolilla maailmaa kehitettiin sekä yksi- että monikanavaisia sisäkorvaistutteita, joita leikattiin aikuisille. 1960- ja 1970-luvulla sisäkorvaistuteasennukset onnistuivat vaihtelevasti. Istutteen kehittämistä kuitenkin jatkettiin. (Christiansen & Leigh 2002, 15–17.)

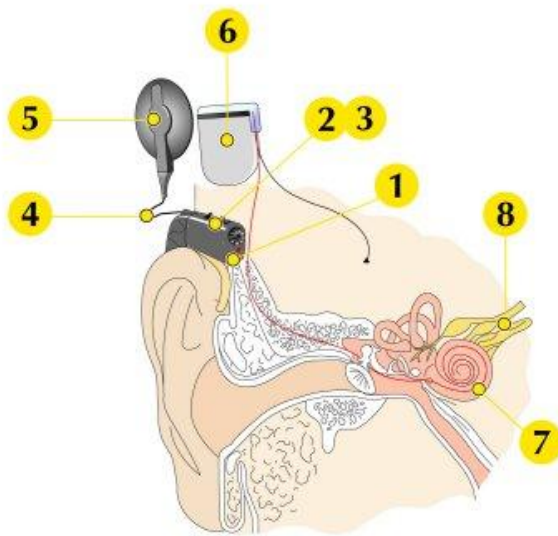
Ensimmäinen sisäkorvaistute asennettiin lapselle vuonna 1977. Claude-Henri Chouard, ranskalainen audiologi, asensi tuolloin 10- ja 14-vuotiaille lapsille sisäkorvaistutteen. Chouardin ajatukset leikata sisäkorvaistute jo 6–8-vuotiaille nosti tieteellisessä maailmassa vastustusta. Vastustusta oli esiintynyt jo aiemmin, kun aikuisten sisäkorvaistutteen leikkaus tuli ajankohtaiseksi. Sisäkorvaistutteen leikkaamista yhä nuoremmille

lapsille perusteltiin kuitenkin sillä, että lapsen on tärkeää saada sisäkorvaistute kielenkehityksen kriittisessä vaiheessa. Tämä on nykyäänkin yksi peruste leikata sisäkorvaistutteita jo pienille lapsille. Edelleen kiistellään kuitenkin siitä, milloin tämä kriittinen vaihe lapsen kielenkehityksessä loppuu. (Christiansen & Leigh 2002, 17, 23–24.)

Suomessa sisäkorvaistutteita on asennettu lapsille vuodesta 1997 lähtien. Sisäkorvaistutteen saaneita lapsia oli vuoden 2008 loppuun mennessä yhteensä 215. (Hasan & Rimmanen 2009, 1.2.2.4.) Kaikki ikäryhmät huomioiden sisäkorvaistutteen käyttäjiä oli Suomessa vuonna 2009 noin 600. Heistä vähän yli puolet oli aikuisia. Joka vuosi tehdään yhteensä noin 60 sisäkorvaistuteleikkausta eri-ikäisille ihmisille. Noin puolet näistä leikkauksista tehdään lapsille. Vaikeasti kuulovammaisiksi diagnosoiduista lapsista 95 prosentille leikataan sisäkorvaistute ja heistä suurimmalle osalle leikkaus tehdään noin yhden vuoden ikäisenä. Leikkausta edeltää perusteellinen selvitystyö istutteen sopivuudesta lapselle. (Kuuloliitto 2009; LapCi ry i.a. a.)

4.2. Sisäkorvaistutteen rakenteesta, toiminnasta ja leikkauksesta

Sisäkorvaistute käsittää sekä sisäisen että ulkoisen osan. Istutteen sisäiset osat eli vastaanotin ja elektrodinauha asennetaan paikoilleen kirurgisesti. Sisäkorvaistutteen ulkoinen osa käsittää mikrofonin, puheprosessorin ja lähettimen. (Kronlund 2009, 1.2.3.2; Satakieliohjelma 2005.) Puheprosessori on yhteydessä istutteen sisäiseen osaan. Tämä mahdollistaa vastaanotettujen äänien siirtymisen signaaleina sisäkorvaan asennettuun vastaanottimeen. Ulkoinen osa sijaitsee korvan takana ja pysyy paikoillaan sekä ulkopuolella että sisäpuolella olevien magneettien ansiosta. (Council of Europe Publishing 2001, 9.)

1. Ääni vastaanotetaan mikrofoniin
2. Ääni siirtyy puheprosessoriin
3. Ääni koodautuu digitaaliseen muotoon
4. Digitaalisessa muodossa oleva ääni siirtyy lähettimeen
5. Lähettimen kautta ääni välittyy sisäiseen osaan
6. Vastaanotin purkaa digitaalisessa muodossa olevan koodin
7. Korvan simpukassa oleva elektrodinauha välittää tiedon äänestä kuulohermoon
8. Hermoimpulssit etenevät kuulohermon kautta aivoihin. Aivot tulkitsevat impulssit erilaisiksi ääniksi.

KUVA 1. Sisäkorvaistutteen rakenne ja toiminta (Satakieliohjelma 2005)

Sisäkorvaistutteella ohitetaan toimimaton sisäkorva ja saadaan käyttäjälle aikaan kuuloaistimus kuulohermoa sähköisesti ärsyttämällä. Arkipäiväiset äänet muuntuvat laitteella koodatuiksi sähköisiksi impulsseiksi, ja sähköinen signaali siirtyy suoraan kuulohermoon. Aivot tulkitsevat signaalit ääniksi. Äänien rekisteröityminen tapahtuu heti niiden synnyttyä. Sisäkorvaistutteella vaikeasti kuulovammainen lapsi voi saada huonokuuloisen lapsen kuuloa vastaavan kuulon. (Kuuloliitto 2009; LapCi ry i.a. a.) Yleensä istutteen avulla saadaan aikaiseksi noin 30 desibelin kuulokynnystaso. Kuulokynnystaso tarkoittaa hiljaisinta ääntä, jonka henkilö kuulee. Normaalisti kuulokynnystaso on 0–20 desibeliä. (Hasan & Rimmanen 2009, 1.2.2.4; Satakieliohjelma 2005.)

Sisäkorvaistute mahdollistaa ympäristön äänien kuulemisen, mutta ei tee kuulosta normaalia. Kun ulkoinen osa irrotetaan esimerkiksi suihkun tai uimisen ajaksi, istutekorva on tällöin täysin kuuro. (Satakieliohjelma 2005.) Hyöty sisäkorvaistutteesta vaihtelee yksilöittäin. Osa istutteen käyttäjistä voi tarvita huuliolukua, kirjoitustulkkausta, viitotua puhetta ja/tai viittomakieltä. (Kuuloliitto 2009.)

Suomessa sisäkorvaistutteita asennetaan yliopistollisissa keskussairaaloissa. Nämä sairaalat sijaitsevat Oulussa, Kuopiossa, Tampereella, Turussa ja Helsingissä. Sisäkorvaistutteen laitteisto ja sen asennus ovat käyttäjälleen maksuttomia. (LapCi ry i.a. b; LapCi

ry i.a. a.) Sisäkorvaistuteleikkauksessa korvan taakse tehdään viilto ja vastaanotin kiinnitetään luuhun ihon alle. Luulokerosta porataan syvennys niin, että se ulottuu välikorvaan saakka, jonka seinästä elektrodinauha laitetaan pienestä reiästä korvan simpukkaan. Lapsen sisäkorvaistuteleikkauksessa otetaan lapsen kasvu huomioon elektrodinauhaa asennettaessa niin, että johto joustaa riittävästi. (Johansson 2009, 1.2.3.3.) Leikkaus suoritetaan nukutuksessa ja sen kesto on 3–5 tuntia (Kuuloliitto 2009).

Lapselle leikataan sisäkorvaistute vain, jos lapsi on terve. Myös lapsen hyötyminen sisäkorvaistutuksesta ja sen käytön mahdollisuus ovat edellytyksiä sisäkorvaistuteleikkaukselle. Lapsi jää leikkauksen jälkeen sairaalaan 3–4 päiväksi, mutta yleensä jompikumpi vanhemmista on koko tuon ajan osastolla lapsen tukena. Noin viikon kuluttua leikkauksesta ompeleet ja hakaset poistetaan. Tässä vaiheessa leikatussa korvassa ei ole kuuloa eikä siinä käytetä kuulolaitetta. (Johansson 2009, 1.2.3.3; Satakieliohjelma 2005.)

4.3 Lapsen sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeinen kuntoutus

Noin kuukauden kuluttua leikkauksesta laitteisto aktivoidaan ja ohjelmointi aloitetaan. Lapsen sisäkorvaistutekuntoutuksessa käytetään käsitettä kuuloikä tarkoittaen aikaa, joka on kulunut istutteen aktivoinnista. Kontrollikäyntien yhteydessä laitteen ohjelmointia tarkennetaan lapsen kuuloreaktioita seuraamalla. Lapsi ei usein aluksi tiedä, mitä ääni on, ja tottuminen niihin vie usein pitkänkin ajan. Yleensä kestää kuukausia ennen kuin lapsi ymmärtää ääntä, sanoja ja puhetta. Laitteen säätökertoja tarvitaan useita ensimmäisen käyttövuoden aikana. (Johansson 2009, 1.2.3.3; Satakieliohjelma 2005; LapCi ry i.a. a.) Varmaa ennustusta siitä, miten lapsi tulevaisuudessa kuulee tai miten lapsen kieli kehittyy, ei voida yksilötasolla antaa (LapCi ry i.a b). Lopullinen tulos on nähtävissä vasta useiden vuosien kuluttua sisäkorvaistuteleikkauksesta (Johansson 2009, 1.2.3.3).

4.4 Kuntoutuksen tavoitteena kuulon, puheen ja kielen kehitys

On tärkeää, että lapsen vanhemmat sitoutuvat kuntoutukseen. Aktiivinen kuuntelun opettelu kehittää kuuloaistia ja siksi onkin tärkeää, että kuuloa harjoitetaan päivittäin

niin paljon kuin on mahdollista. Vanhempien tulisi muun muassa olla innostavia, kannustavia sekä puhua selvästi ja tavallisella äänenvoimakkuudella. Lapselle pitää tarjota kuuntelun harjoittamiselle miellyttävät olosuhteet ja antaa aikaa sanotun ymmärtämiseen. Kun puhe ja kuulo eivät ole riittäviä, viittomien käyttö on tarpeellista. Sekä puheen että viittomien käyttö mahdollistavat lapselle monipuoliset vuorovaikutustaidot: puheella hän voi kommunikoida kuulevien kanssa ja viittomin viittomakielisten kanssa. (Johansson 2009, 1.2.3.3; Satakieliohjelma 2005.)

Laitteilla ja menetelmillä mahdollistuu vain äänien ja äänteiden havaitseminen. Puheen ymmärtämiseen tämä ei vielä riitä. (Kronlund 2009, 4.2.3.2.) Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen puheterapiassa kielen omaksumista ja käyttöä avustetaan lapsen kehitystasoon nähden sopivilla leikeillä ja tehtävillä. Terapiassa tavoitteet muodostuvat aina yksilöllisesti ja lapsen omaan tilanteeseen perustuen. Sisäkorvaistutetta käyttävälle pienelle lapselle pyritään järjestämään puheterapiaa 1–2 kertaa viikossa. Lapsi alkaa yleensä 2–3 vuotta istutteen asentamisen jälkeen käyttää yhä enemmän puhetta kommunikaatiossaan, ja varhain istutteen saaneet lapset alkavat yleensä käyttää puhetta melko nopeasti. (Hassan & Rimmanen 2009, 1.2.2.4–2.2.2.4.)

4.5 Sisäkorvaistutukseen ja kuurouteen liittyviä näkökulmia

Kliinis-patologisesta näkökulmasta katsottuna kuurous on vamma tai puute, joka voidaan poistaa tai jota voidaan lievittää lääketieteen avulla ja erilaisin kuntoutusmenetelmin. Lääketieteen edustajat ja kuntouttajat määrittelevät kuuroutta ja kuuroja erilaisin termein kuten ´kuulovamma´, ´kuulovammainen´ ja niin edelleen. Kuuroutta myös tutkitaan ja määritellään erilaisin tilastollisin menetelmin. (Jokinen 2000, 89.) Suuri osa kuulevasta yhteisöstä, lääkäreistä ja audiologeista ei näe kuuroutta luonnollisena ilmiönä, vaan asiana, joka vaikuttaa haitallisesti yksilön elämänlaatuun (Christiansen & Leigh 2002, 294). Kuuroille tällaiset näkökulmat tuntuvat vierailta, koska he eivät koe olevansa puutteellisia tai poikkeavia (Jokinen 2000, 89). Sana kuulovammainen voi tuntua kuuroista loukkaavalta, koska se viittaa vammaisuuteen (Malm & Östman 2000, 11).

Sisäkorvaistutteen virittävät paljon keskustelua. Henkilöt, jotka kuuluvat sosiokulttuurisesti kuurojenyhteisöön, eivät useinkaan näe lapselle tehtyjen leikkauksien olevan eettisesti oikein. Ne, jotka eivät tuohon yhteisöön kuulu, taas näkevät yleensä leikkaukset nimenomaan eettisesti oikeiksi. Jälkimmäisen näkökannan perusteena on, että sisäkorvaistute mahdollistaa puhutun kielen ja kommunikoinnin ikätovereiden kanssa. Istutteen saaneella lapsella ajatellaan näin olevan niin sanotusti avoin tulevaisuus. Lasten oletetaan silloin voivan myöhemmin itse valita, haluavatko kuulua kuulevien tai kuurojen yhteisöön tai molempiin. (Christiansen & Leigh 2000, 291, 294.) Sisäkorvaistutteen asentamista lapsille vastustavien mielestä istutteen hyödyt eivät ole kovin mittavia ja lapsen yksilöllisyyttä loukataan. Tämän lisäksi koetaan, että vanhemmat saavat sisäkorvaistutetta suosivilta asiantuntijoilta hyvin puolueellista ja yksipuolista tietoa. (Christiansen & Leigh 2000, 299.)

Suomen Kuurojen Liitto ry:n toiminnanjohtaja Markku Jokinen kuitenkin tähdentää, ettei sisäkorvaistutteen sekä siihen liittyvän kuntoutuksen ja kuurojenyhteisön vastakainasettelu ole hyödyllistä. Olisi tärkeää, että sisäkorvaistutetta käyttävä lapsi saa kasvaa monikieliseksi ja identiteetiltään vahvaksi lapseksi, joka voi valita kommunikointitavan tilanteen mukaan. Suomen kielen lisäksi lapsella tulisi olla mahdollisuus omaksua myös muita kieliä kuten viittomakieltä. Kuurojen Liitto haluaa viestittää, että kuurojenyhteisö on avoinna sisäkorvaistutetta käyttäville lapsille. Tehtävänä on tukea lasten kasvua monikieliseksi ja -kulttuuriseksi tarjoamalla hyvää kielellistä ja kulttuurista mallia kaikille lapsille. (Jokinen 2009.)

5 YHTEISKUNNALLINEN VIESTINTÄ

Viestintä on laaja kokonaisuus, johon liittyy muun muassa arvoja, kulttuuria ja sanoman välittämistä. Kaiken sellaisen viestinnän, joka kohdistuu ihmisiin yhteiskunnan jäseninä, voidaan ajatella olevan yhteiskunnallista viestintää. Yhteiskunnallisessa viestinnässä viestin lähettäjä ei tavoittele taloudellista hyötyä. Lähtökohtana voi olla kansalaisten tiedon lisääminen, asenteisiin tai toimintatapoihin vaikuttaminen. Yksi tärkeimpiä tavoitteita on, että viesti virittää kohderyhmän keskusteluun, toimintaan ja miettimään lähetetyn viestin taustoja. Yhteiskunnallisen viestinnän keinoihin lukeutuvat tiedotus, tavoitteellinen viestintä ja julkisuuden hallinta. (Högström 2002, 7, 9, 39, 44, 47.) Tässä luvussa käsitellään näistä kolmesta tiedottamista ja tavoitteellista viestintää.

5.1 Tiedottaminen

Tiedottaminen perustuu tiedon jakamiselle, sillä yksilöä ei hyödytä tieto, joka ei saavuta häntä. Tieto voi auttaa muun muassa jäsentämään maailmankuvaa. Tiedottamisen perimmäisenä kohteena on aina yksilö, vaikka se saavuttaisikin samanaikaisesti suuremman ihmisryhmän. (Liuhalo 1983, 14–16.) Tiedottamisessa ajatellaan olevan yhteiskunnallisen viestinnän perusta (Högström 2002, 39).

Miksi tiedottaminen kannattaa? Siksi, että tiedotustoiminta tänään tekee yhteisöä, laitosta, yritystä, virastoa, järjestöä, kuntaa, maata *tunnetuksi*, estää väärinkäsitysten syntymisen, ehkäisee kielteisten asenteitten kehittymisen, herättää *myönteisyyttä*, pyrkii jatkuvuuteen, suunnitelmallisuuteen, *avoimuuteen*. (Liuhalo 1983, 15.)

Tiedottamiseen tarvitaan tiedottaja, sanoma, väline sanoman levittämiseen ja sanoman vastaanottaja. Erilaiset häiriöt kuuluvat myös tiedottamiseen. Näihin häiriöitä aiheuttaviin tekijöihin lukeutuvat muun muassa tiedollinen eriarvoisuus ja sanoman saaminen kielellä tai tavalla, jota ei ymmärrä. Vaikka tiedottaminen sisältääkin usein asiatietoa, ei sen tarvitse luoda vakavaa mielikuvaa vastaanottajalle. Sen sijaan tiedottaminen voi tapahtua myönteisesti, virkistävästi ja yksilöä rikastuttavasti. (Liuhalo 1983, 16–17.)

Ihmiset haluavat yhä enemmän tietää ilmiöistä, toisista ihmisistä ja tapahtumista. Tiedottaminen hyödyttää sekä tiedon saajaa että tiedottajaa. Tiedottajalla on tarve ja oikeus tiedottaa, ja yksilöllä on tarve ja oikeus saada tietoa. (Liuhalta 1983, 14.) Yksilön toiminnan onnistumisen edellytys on, että oikeaa ja asian kannalta oleellista tietoa on käytettävissä (Yrjönsuuri 1996, 12).

5.2 Tavoitteellinen viestintä

Viestintä on käsitteenä laajempi kuin tiedottaminen. Viestinnässä halutaan asettua kohderyhmän asemaan ja miettiä, mikä ja millä tavoin esitetty tieto kohtaa tietyn kohderyhmän parhaiten. (Högström 2002, 14.) Viestin lähettäjän tietämys vastaanottajasta optimoi viestin perille saapumisen halutussa muodossa. Kohderyhmän tarpeet kannattaa ottaa huomioon viestiä suunniteltaessa. (Ilvonen 2007, 11.)

Viestin vastaanottajan tiedon taso pitää myös arvioida viestiä lähetettäessä. Itsestäänselvyydet aiheuttavat sen, että vastaanottaja ei jaksaa olla kiinnostunut viestistä. Vastaanottajan tietotason yliarvioiminen johtaa taas siihen, että viestissä käytetään liian vaikeaa käsitteistöä tai tietoa, jolloin vastaanottaja ei ymmärrä viestiä. (Ilvonen 2007, 12.) Yleensä sellaiset viestit, jotka jollain lailla koskettavat vastaanottajaa, tulevat huomioituiksi. Viestin lähettäjällä on tällöin hetken ajan mahdollisuus saavuttaa vastaanottajan huomio. Viestintä, joka ei kosketa vastaanottajaa, karsiutuu pois. (Högström 2002, 11, 14.)

Tavoitteellisella viestinnällä tarkoitetaan suunnitelmallista viestintäkampanjaa. Tämä vaatii lähtökohtien selvityksen, kohderyhmien määrittelyn ja selkeiden tavoitteiden, toimenpiteiden ja aikataulujen asettamisen. Tavoitteellisen viestinnän ei tarvitse olla nimenomaan mainontaa, vaan viestittää voidaan muillakin tavoin. (Högström 2002, 41.) Todellisen perustan viestinnän toteuttamiselle luo hyvin muodostetut tavoitteet (Högström 2002, 72).

Viestin saamiseksi perille tarvitaan sen välittämiseen kanava eli väline. Viestin välinettä valitessa on hyvä miettiä, mikä tukee parhaiten viestin lähettäjän tavoitteita. Tehokkaimmin viesti menee perille henkilökohtaisesti. Jos vastaanottajat muodostavat suuren

joukon ja viesti halutaan perille nopeasti, henkilökohtainen viestintä ei kuitenkaan ole mahdollista. (Ilvonen 2007, 11.) Kaikkia kohderyhmiä ei tavoiteta saman kanavan kautta ja siksi kanavaa valittaessa on hyvä myös miettiä kohderyhmää tavoitettavuuden kannalta (Högström 2002, 11). Myös käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat välineen valintaan (Ilvonen 2007, 12).

5.3 Audiovisuaalinen vaikuttaminen

Audiovisuaalisella mediallyä tarkoitetaan kuuloon ja näköön perustuvia joukkoviestimiä, joihin lukeutuvat elokuva, televisio, video ja datamediat (Näränen 1996, 1, 7). Tekijä on etukäteen valinnut ja päättänyt elementit, joiden avulla hän viestii asian katsojalle. Katsoja ei siis voi itse vaikuttaa esityksen kulkuun. Kuuloon ja näköön perustuvan kerronnan on tarkoitus saada katsoja samaistumaan kerrottavaan asiaan. (Keränen, Lamberg & Penttinen 2000, 212.) Käsite audiovisuaalinen on muotoutunut tarkoittamaan nimenomaan sellaista kuvan ja äänen ilmaisukeinoa, jossa käytetään tekniikkaa (Näränen 1996, 1).

5.4 Digitaalinen viestintä

Tekniikan näkökulmasta viestinnän ajatellaan olevan fyysikaalisen tiedon siirtämistä jonkin merkkijärjestelmän kautta viestin vastaanottajalle. Ennen kuin viestit lähetetään, ne koodataan sellaisiksi merkki- ja merkitysjärjestelmiksi, että niitä voidaan käyttää teknisillä välineillä. Viestit voivat olla esimerkiksi puhuttuja, kirjoitettuja, kuvattuja ja multimedialla esitettyjä. Tietoa siirretään yhä enemmän digitaalisessa muodossa. Jos viestin siirto on teknisesti hyvälaatuinen, viestintä on teknisestä näkökulmasta onnistunut. (Viherä 2000, 20–22.)

Digitaalisessa muodossa informaation käsittely on helppoa ja nopeaa. Vaikka tekniikka kehittyi, viestin tarkoitus ja tiedon välittäminen eivät ole siltikään muuttuneet. Teksti, valokuva, grafiikka, video, animaatio, ääni ja musiikki ovat digitaalisen viestinnän peruselementtejä. Kun käytetään enemmän kuin kahta elementtiä, kyseessä on multimedia. (Keränen ym. 2000, 2, 5.) Yksi multimedian muoto on DVD.

DVD eli Digital Versatile Disc on cd-levyn kokoinen optinen levy, jonka tallennuskapasiteetti on kuitenkin suurempi. Sen etuina on myös nopea kelaus ja kohtausten vaihtaminen, levyn fyysinen kestävyys ja se, että siihen voi liittää erikoisominaisuuksia kuten valikoita. (Välikylä 2005, 109). Nykyään DVD:tä hyödynnetään lukemattomia tarkoituksia varten johtuen muun muassa siitä, että sen tuottaminen on edullista. Muita syitä DVD:n suosioon ovat muun muassa sen helppokäyttöisyys, käyttömahdollisuudet myös tietokoneessa ja kuvan laadukkuus. (Barlow 2005, XII.)

DVD-levylle on mahdollista tallentaa mitä tahansa dataa, ja sen tekeminen kotonakin on mahdollista. DVD-levyn tekemiseen tarvitaan kirjoittava DVD-asema ja sopiva ohjelmisto. (Välikylä 2005, 109.) Videoiden leikkauskin eli editointi onnistuu nykyään kotona, kunhan kuvattu video on ensin siirretty tietokoneelle ja tietokoneella on editointiohjelma (Välikylä 2005, 62, 65).

6 TAUSTATUTKIMUS

Aloitimme opinnäytetyöprosessin tutkimalla, millaista tietoa kuuroudesta ja viittomakielestä kuulovammaisten lasten kuulevat vanhemmat saavat kuulokeskuksista kuntoutuksen aikana. Oletuksemme oli, että tietoa annetaan heille kuulokeskuksista vähän. Tämä ajatus perustui siihen, että lääketiede näkee kuurouden sairautena, vammaana tai puutteena, joka tulisi parantaa (Jokinen 2000, 89). Halusimme myös tutkia mikä on kuulovammaisten vanhempien tämän hetkinen tiedontaso kuuroudesta ja viittomakielestä, jotta saisimme selville, onko kuuroudesta ja viittomakielestä kertovalle materiaalille tarvetta.

Päätimme tutkia näitä kysymyksiä internetissä olevan Webropol-kyselyalustan kautta. Teimme kaksi kyselyä, joista toinen oli suunnattu kuulokeskusten työntekijöille ja toinen kuulovammaisten lasten vanhemmille. Valitsimme kyselyiden toteuttamistavaksi Webropolin, koska sen kautta oli helppo tavoittaa kohderyhmät. Se myös mahdollisti vastaajien pysymisen anonyyminä. Verrattuna henkilökohtaiseen haastatteluun olemme saavamme myös totuudenmukaisempia ja suurempia vastauksia anonyymin kyselyn kautta. Halusimme esittää sellaisia kysymyksiä, joiden perusteella saisimme vastauksia tutkimusongelmiimme.

Molempien kyselyiden kysymykset ja kysymysten asettelut mietimme ensin itse. Opinäytetyömme ohjaajat antoivat korjausehdotuksia joidenkin kysymysten asetteluun ja ehdottivat myös uusia kysymyksiä. Palautteen myötä kysymysluettelo molempiin kyselyihin hieman muuttui. Muutokset tehtyämme siirsimme kysymykset Webropol-kyselyalustalle. Kyselyissä oli sekä avoimia että monivalintakysymyksiä ja mahdollisuus vastaajan omille kommenteille. Näin saimme sekä kvalitatiivista eli laadullista että kvantitatiivista eli määrällistä tietoa kyselyiden kautta. Kyselyt avautuivat vastattaviksi 20.11.2009 ja sulkeutuivat 12.1.2010.

6.1 Kysely kuulovammaisten lasten vanhemmille

Vanhemmille tarkoitettussa kyselyssä oli yhteensä 24 kysymystä, joista kymmenen oli monivalintakysymyksiä ja 14 avoimia kysymyksiä. Mietimme avointen kysymysten

paljoutta, mutta oletimme asian olevan niin läheinen ja tärkeä kyselyyn vastanneille vanhemmille, että saisimme hyvin vastauksia myös avoimiin kysymyksiin. Koimme avoimet kysymykset tärkeiksi, koska näiden vastausten perusteella saisimme paremman käsityksen vanhempien ajattelumalleista ja tiedontasosta.

Olimme jaotelleet kysymykset aihepiireittäin kolmeen ryhmään: Perustietoja, Tiedonsaanti ja Kieliasioita. Perustiedoissa selvitimme vastaajien taustoja sekä tietämystä viittomakielestä ja kuuroudesta. Tiedonsaanti-osiossa kysymyksemme liittyivät siihen, milloin ja millaista tietoa vanhemmat olivat saaneet viittomakielestä ja kuuroudesta kuulokeskuksen kautta sekä olivatko he halukkaita saamaan niistä lisätietoa. Otsikon Kieliasioita alla tiedustelimme muun muassa lapsen kielitasoa, ajatuksia viittomakommunikaatiosta ja kaksikielisyydestä. Kysely löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 4.

Kyselyn tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten kuulovammaisten lasten kuulevat vanhemmat käsittävät viittomakielen ja kuurojen kulttuurin sekä millaista tietoa he ovat näistä saaneet kuulokeskuksista tai vastaavilta tahoilta. Saadulla tiedolla tarkoitimme tässä yhteydessä tietoa viittomakielestä, kuurojen kulttuurista ja yhteisöstä sekä lapsen mahdollisuudesta kaksikielisyyteen. Olimme kiinnostuneita myös siitä, milloin vanhemmat saivat tämänkaltaista tietoa. Ajankohdalla ajattelimme olevan merkitystä nimenomaan siksi, että se on osaltaan ollut vaikuttamassa vanhempien päätökseen lapsen sisäkorvaistuteleikkauksesta.

Vaikka aihealueet liittyivätkin läheisesti vanhempien elämänpiiriin, emme voineet olettaa, että kaikki käsitteet ymmärrettäisiin oikein. Selitimme lyhyesti esimerkiksi termin viittomakommunikaatio, jotta kaikki vastaajat osaisivat vastata siihen liittyvään kysymykseen. Viittomakielen kohdalla jouduimme tekemään poikkeuksen. Emme voineet kyselyssä määritellä, mitä viittomakieli on, koska silloin emme olisi saaneet totuudenmukaista kuvaa vanhempien käsityksistä viittomakieleen liittyen. Ei ole tarkoituksenmukaista tiedustella vastaajan käsitystä viittomakielestä, jos kyselyn laatija määrittelee sen ensin itse. Jos olisimme näin tehneet, vastaajat olisivat mahdollisesti vastanneet tuon antamamme tiedon perusteella ja vastaukset olisivat vääristyneet.

Emme halunneet rajata kyselyämme pelkästään vanhemmille, joiden lapselle on sisäkorvaistute. Oli tärkeää myös tietää, mitä sellaiset vanhemmat, joiden lapsilla ei ole

sisäkorvaistutetta, ajattelivat kysymistämme aiheista. Kyselyssä oli mahdollista jättää vastaamatta sellaiseen kysymykseen, joka ei koskettanut vastaajaa.

Tavoitimme vanhemmat erilaisten yhteyksien kautta. Postitimme sähköpostin kautta kyselyn saatekirjeen ja pyynnön linkin jakamiseksi muun muassa LapCi ry:hyn, Kuurojen Liittoon, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n paikallisyhdistyksiin ja Kuuloliittoon (ks. liite 1 ja 2). Tämän lisäksi lähetimme linkin kyselyyn yksittäisille ihmisille, joiden ajattelimme lähettävän sitä eteenpäin sellaisille tuttavillemme, joita kysely aihepiiriltään koskisi. Mukavana yllätyksenä kuulumme, että LapCi ry ja Kuurojen Liitto ry olivat laittaneet saatekirjeemme ja kyselyn linkin internet-sivustoilleen.

6.2 Kysely kuulokeskusten työntekijöille

Kuulokeskuksen työntekijöille osoitetussa kyselyssä oli yhteensä 16 kysymystä. Näistä kymmenen oli avointa kysymystä ja kuusi monivalintakysymystä. Kysymyksiä ei ollut jaoteltu samaan tapaan kuin vanhempien kyselyissä. Kysymykset kuitenkin etenivät kyselyssä perustiedoista syvempiin kysymyksiin (ks. liite 3). Perustietojen jälkeen kysimme muun muassa miten vastaajat käsittävät viittomakielen ja kuurojen kulttuurin, henkilökohtaisesta halukkuudesta lisätietoon sekä siitä, millaista tietoa työntekijät viittomakielestä ja kuuroudesta vanhemmille antavat.

Toteutimme kyselyn, jotta voisimme verrata vanhempien ja vanhempien kanssa työskentelevien ajatuksia tiedon tarpeesta liittyen viittomakieleen ja kuurojen kulttuuriin. Kiinnostuksen kohteena olivat myös kuulokeskuksissa työskentelevien asenteet näitä asioita kohtaan. Työntekijöiden asenteet vaikuttavat osaltaan siihen, mitä tietoa ja miten paljon kuulovammaisten lasten vanhemmille annetaan. Kysely oli tarkoitettu kuulokeskuksissa työskenteleville audiologeille, puheterapeuteille, kuntoutusohjaajille sekä muille kuulovammaisten lasten ja heidän vanhempiensa kanssa työskenteleville henkilöille.

Lähetimme saatekirjeen ja linkin sähköisessä muodossa kuulokeskusten työntekijöille, joita kysely mahdollisesti kosketti. Osan työntekijöistä tavoitimme yliopistollisten keskussairaaloitten internet-sivustoilla olleiden yhteystietojen avulla. Osan eteen taas jou-

duimme tekemään hieman enemmän selvitystyötä, mutta lopulta saimme lisää yhteystietoja haltuumme. Kaikkien kuulokeskusten kuulovammaisten lasten kanssa työskentelevien yhteystietoja emme saaneet. Saatekirjeessämme oli kuitenkin pyyntö kyselymme linkin välittämiseksi sellaisille työyhteisössä työskenteleville, joita kysely koskettaisi. Emme tiedä, miten hyvin linkki on eri tahojen välillä välittynyt, mutta kyselyyn vastanneiden perusteella olimme tavoittaneet työntekijöitä eri kuulokeskuksista.

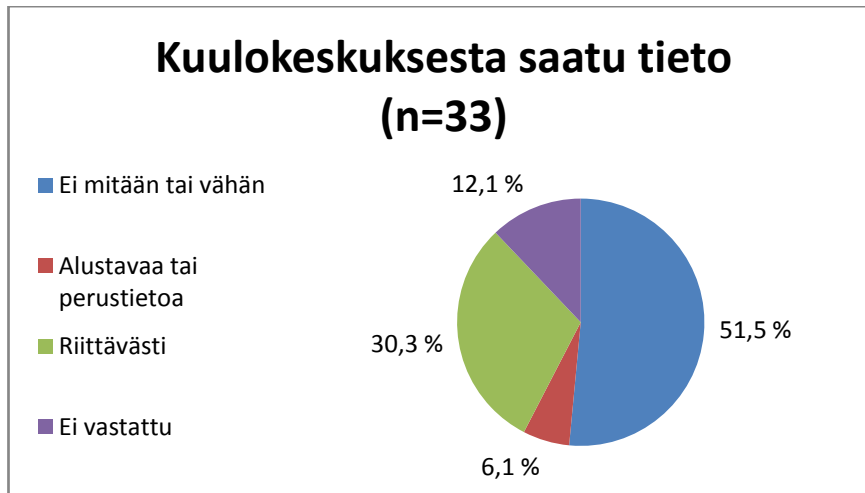
7 KYSELYIDEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselyn analysoinnissa avoimien kysymysten vastaukset luokiteltiin eri ryhmiin, koska näin vastauksia oli helpompi vertailla. Joissain tapauksissa vastaajat sopivat useampaan kuin yhteen ryhmään. Viitotulla puheella tarkoitetaan tässä luvussa viitottua suomea ja ruotsia, sillä vastaajiin kuului sekä suomen- että ruotsinkielisiä.

7.1 Vanhemmille osoitetun kyselyn tulokset

Vanhemmille osoitettuun kyselyyn tuli vastauksia yhteensä 36 kappaletta. Näistä kolmen vastaajan vastauksia ei käsitelty, koska kaksi eivät kuuluneet kyselyn kohderyhmään ja yksi oli jättänyt kyselyn kannalta epäolennaisen viestin tutkimuksen tekijöille. Oletuksena oli, että suurimmalle osalle vastaajien lapsista olisi leikattu sisäkorvaistute. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan lähes puolet vastaajista oli vanhempia, joiden lapsilla ei ollut sisäkorvaistutetta Tästä syystä näiden kahden ryhmän vastaukset on käsitelty osin erikseen. Muutaman kysymyksen kohdalla oli kuitenkin hyödyllisempää käsitellä kaikkien vastaajien vastaukset yhdessä, koska vastauksiin ei vaikuttanut se, oliko vastaajan lapsella sisäkorvaistutetta vai ei. Seuraavassa käsitellään yhteiset tulokset.

Yli puolet vastaajista kertoi, etteivät he olleet saaneet kuulokeskuksesta juuri mitään tietoa kuuroudesta ja viittomakielestä (ks. kuvio 1). Lisäksi se tieto, jota kuulokeskuksesta oli saatu, oli koskenut lähinnä kuulojärjestöjen yhteystietoja ja sopeutumisvalmennuskursseja sekä viittomien opetuksen saamista. Viittomakielestä ja kuuroudesta oli saatu enemmän tietoa kursseilta ja järjestöistä. Kaksi vastaajaa kertoi, että kuulokeskuksessa viittomakieltä oli väheksytty ja jopa kielletty käyttämästä. Eräs vastaaja taas kertoi puheterapeutin ja lääkärin sanoneen tukiviittomien käytön riittävän sisäkorvaistutteen kanssa.

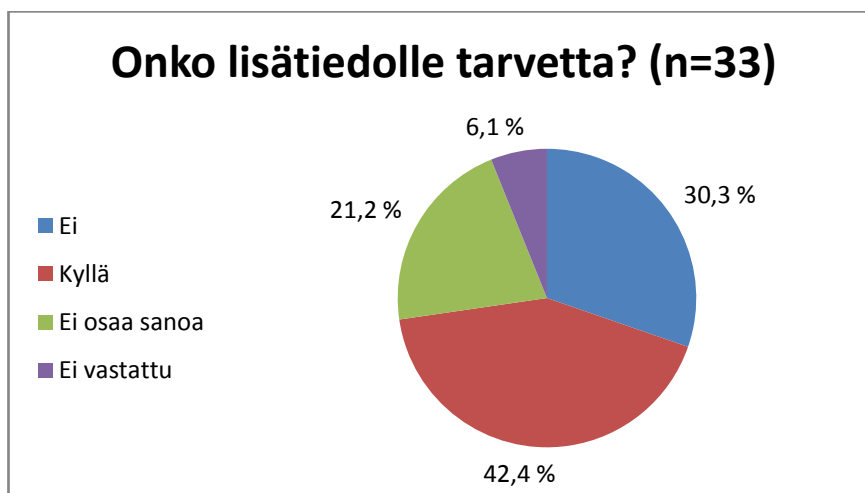

KUVIO 1. Kuulokeskuksesta saatu tieto viittomakielestä ja kuuroudesta

Kuulokeskuksessa vähän ehkä liikaa ohjattiin vain suomenkielen käyttöön, ja ehkä toppuuteltiin viittomakielen aloittamista. Ei oikeastaan ikinä ehdotettu/tuettu kaksikielisyyden vaihtoehtoa. Nyt harmittaa, sillä voisimme olla niin paljon pidemmällä kielen opiskelussa.

Sairaaloiden suhtautuminen viittomakieleen on äärimmäisen negatiivinen ja suhtautumista mielestäni pitäisi muuttaa positiivisempaan suuntaan. Kaksikielisyydestä ei koskaan ole mitään haittaa.

Kuviosta 2 on havaittavissa, että yli puolet vastaajista olisi toivonut saavansa enemmän tietoa kuuroudesta ja viittomakielestä, joten uudelle tiedotusmateriaalille oli tämän kyselyn mukaan käyttöä.

KUVIO 2. Onko lisätiedolle tarvetta?

Vastaajista 28 (84,8 %) oli itse hankkinut lisätietoa kuuroudesta ja viittomakielestä. Tyhjäksi tämän kohdan oli jättänyt viisi vastaajaa. Internetistä itsenäisesti tietoa oli etsinyt 19 vastaajaa (57,6 %). Vertaisryhmiä tietolähteenä oli käyttänyt 12 vastaajaa (36,4 %). Erilaisilta kursseilta tietoa oli hankkinut 13 vastaajaa (39,4 %). Myös kuulokeskus, kirjasto ja erilaiset järjestöt oli mainittu tiedonlähteinä.

Lähes puolet vastaajista olisi kaivannut tietoa viittomakielestä ja kuuroudesta heti, kun diagnoosi kuuroudesta saatiin. Kaksi vastaajaa kaipasi tietoa jokaisessa kuntoutusprosessin vaiheessa ja toinen heistä tunsikin saaneensa tietoa aina kun tarvitsi. Yksi vastaaja olisi halunnut tietoa leikkausta suunniteltaessa. Eräs vastaaja tunsikin saaneensa tietolähteet ajoissa tietoonsa ja mainitsi, että on hänen oma valintansa, milloin haluaa etsiä tietoa. Yksi vastaajista olisi kaivannut viittomakielen opetusta heti diagnoosin saatuaan. Yhden vastaajan mielestä tiedolle olisi ollut tarvetta vasta 1–2 vuoden kuluttua lapsen kuuroutumisesta. Yksi vastaaja vastasi, että tiedolle olisi eniten tarvetta, kun on saanut ensin itse sisäistää asian. Vastaamatta jätti 11 vastaajaa.

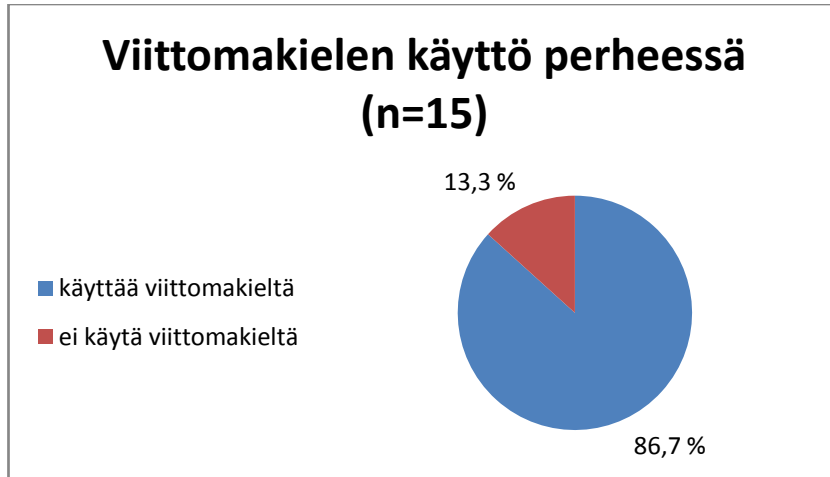
Kuurojen lasten kuulevat vanhemmat tarvitsevat tietoa kuuroudesta ja viittomakielestä ja viittomakielisten kulttuurista ja sitä ei voi kuulokeskus antaa. Kuurojen pariin on kynnyksensä hakeutua kun viittomakieltä ei osaa ja sitten kun implantti on päässä, kaikenlaiset silpomispuheet ja kansanmurhat mietityttävät. Tietoa on paljon olemassa, mutta se on eri hajallaan ja vaatii aikaa ja vaivaa tehdä selkoa asioista. Muodostaa oma kanta.

7.1.1 Vastaajat, joiden lapsille ei ole leikattu sisäkorvaistutetta

Kyselyyn vastasi yhteensä 17 kappaletta vanhempia, joiden lapsille ei ollut leikattu sisäkorvaistutetta. Tästä huolimatta näistä vain 15 käsiteltiin, koska kahden vastaajan kohdalla tämä tieto oli myöhempien vastausten perusteella virheellinen. Tutkimuksen tuloksia analysoidessa päädyttiin tähän siksi, koska nämä kaksi vastaajaa olivat muissa kohdissa kertoneet sisäkorvaistuteleikkauksesta ja määritelleet milloin lapselle oli sisäkorvaistute leikattu. Kyselyyn vastanneista yksi vastaaja oli vastannut ainoastaan kahden kohtaan. Tuo vastaaja on kuitenkin sisällytetty tuloslaskelmiin.

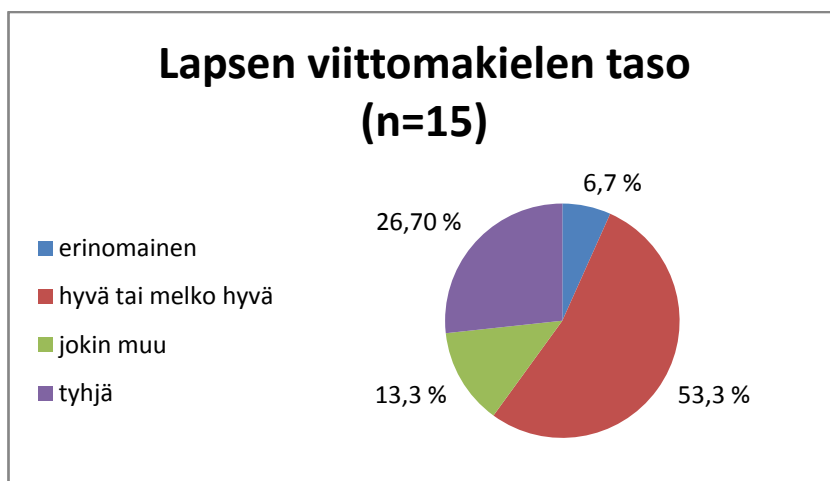
Kuten kuviossa 3 käy ilmi, suurimmalla osalla vastaajista oli vastausten perusteella viittomakieli yhtenä kielenä perheessä. Näistä kolme vastaajaa mainitsi viittomakielen

olevan ainut perheessä käytetty kieli. Muina kotona käytettyinä kielinä mainittiin suomi (11 vastaajaa) ja ruotsi (yksi vastaaja). Lisäksi kaksi vastaajaa näki viitotun suomen yhtenä perheessä käytetyistä kielistä. Viitottu puhe ei kuitenkaan ole kieli (ks. luku 2.2).

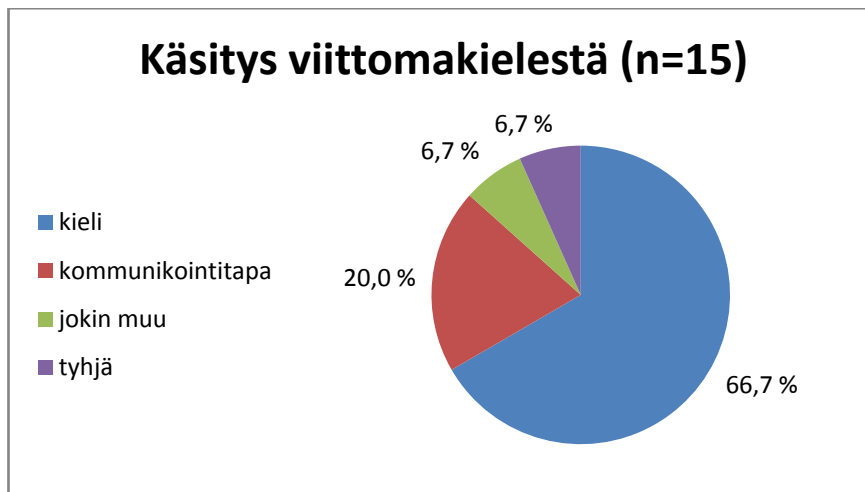
KUVIO 3. Viittomakielen käyttö perheessä

Suurimmalla osalla lapsista oli vastaajien vastausten perusteella hyvä tai melko hyvä viittomakielen taso (ks. kuvio 4). ”Jokin muu” kuviossa viittaa kahden vastaajan vastauksiin, joista toisessa kerrottiin lapsen käyttävän tukiviittomia. Toinen vastaaja arvioi lapsen pärjäävän viittomakielellä, vaikka sen käyttö onkin vaikeaa dysfasian takia. Tämän vastaajan lisäksi neljä muuta vastaajaa oli ilmoittanut lapsella olevan kielenkehityksen häiriö. Nämä vastaajat kuitenkin arvioivat lapsensa viittomakielen tason hyväksi tai melko hyväksi. Näin ollen kielenkehityksen häiriö ei ole ilmeisesti kovin haitallisesti vaikuttanut viittomakielen tasoon.

KUVIO 4. Lapsen viittomakielen taso

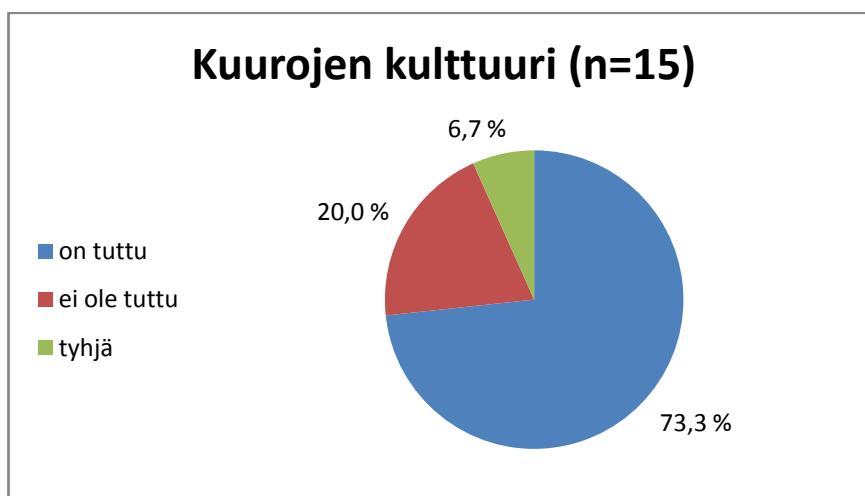
Viittomakieltä kuvattiin vastauksissa muun muassa toimivaksi ja eläväksi kieleksi, joka on kieli siinä missä muutkin kielet. Eräs vastaaja vastasi viittomakielen olevan verrattavissa suomen kieleen. Kommunikaatiotavaksi, -välineeksi tai -muodoksi viittomakielen käsitti kolme vastaajaa. Kuviossa 5 tämä ryhmä on osoitettu käsitteellä ”kommunikointitapa”. ”Jokin muu” kuviossa viittaa vastaajaan, jonka mielestä viittomakielellä voi ilmaista kaikki asiat ja välttää syrjäytymisen. Tulosten pohjalta tehty johtopäätös tämän kysymyksen osalta oli, että suurin osa vastaajista ajatteli viittomakielen olevan kieli. Kuitenkin on huomioitava, että vastaajien määrittelemä ”kommunikaatiotapa” tai ”kommunikaatioväline” ja niiden kaltaiset vastaukset eivät välttämättä viittaa siihen, ettei vastaaja ajattelisi viittomakielen olevan oma itsenäinen kielensä. Toisaalta vastaaja on voinut ajatella viittomakielien olevan vähemmän kielellisiä kuin puhutut kielet. Valitettavasti näiden kaltaisista vastauksista ei voitu tehdä johtopäätöksiä siitä, ajatteliko vastaaja viittomakielen olevan siis myös kieli vai jotain muuta.

KUVIO 5. Vastaajien käsitys viittomakielestä

Perheessämme on kolme lasta, joista vain yksi on vaikeasti kuulovammainen. Viittomakieli tulee siis kahden lapsen elämään kuin bonuksena. Puhumattakaan meistä vanhemmista, jotka saamme kokea aivan uuden tavan ajatella ja toimia. Viittomakielen avulla me ymmärrämme kuuroa lastamme ja voimme tasavertaisesti kommunikoida hänen kanssaan. Hän kuuluu kahteen kulttuuriin, me muut vain yhteen. Nyt lapsemme tutustuu kuulevien kulttuuriin, hieman kasvettuaan hän tutustuu toiseen, uuteen myös omaan kulttuuriinsa kuurojen parissa. Valitettavasti siinä emme voi olla esimerkkinä

Kuten kuviosta 6 on nähtävissä, suurimmalle osalle vastaajista kuurojen kulttuuri oli käsitteenä tuttu.

KUVIO 6. Onko käsite kuurojen kulttuuri tuttu?

Kysyttäessä, miten vastaajat kuurojen kulttuurin käsittivät, neljä vastaajaa (26,7 %) liitti sen lähinnä kuurojen yhteisöön, kaksi (13,3 %) lähinnä viittomakieleen, kolme (20 %) kuurojen yhteisöön ja viittomakieleen. Kuusi vastaajaa (40 %) jätti tämän kohdan tyhjäksi. Kulttuuri on käsitteenä hyvin monipuolinen, joten ryhmittelyt kuurojen kulttuurin käsitystavasta antavat kuvaa vain siitä, millaisia mielikuvia tämä käsite vastaajissa herätti. Esimerkiksi viittomakieli on olennainen osa kuurojen kulttuuria, mutta kuurojen kulttuuriin liittyy paljon myös muita asioita (ks. luku 2.4). Vastaajista seitsemän kuvailikin kuurojen kulttuuria hyvin monipuolisesti. Eräs vastaaja kuvasi kuurojen kulttuuria kunnioitettavana asiana, johon liittyy kuurojen taustat ja tapa toimia.

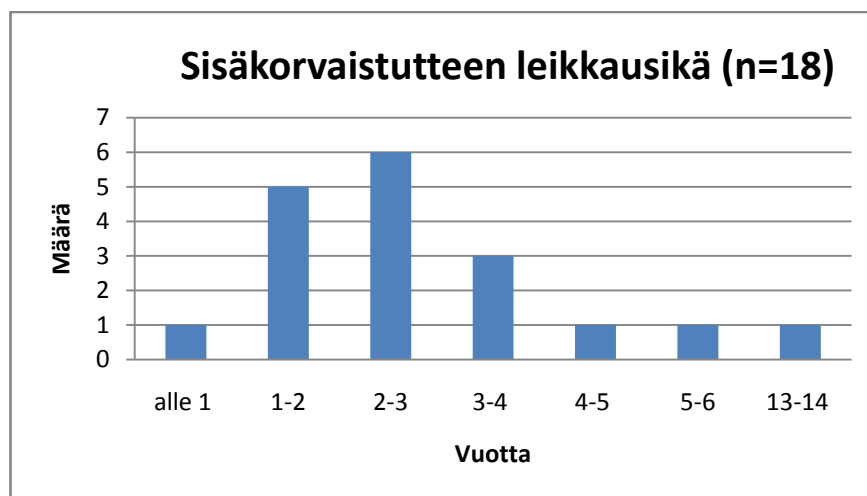
Kyselyn lopussa vastaajilla oli mahdollisuus kertoa muita mielipiteitä aihepiiriin liittyen. Vastaajien yksi yleisimmistä kommentteista oli, että tietoa kuuroudesta ja viittomakielestä pitäisi olla enemmän tarjolla. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että viittomakieltä ja sen opetusta tarvitaan edelleen, koska kaikille kuuroille tai huonokuuloisille lapsille sisäkorvaistute ei ole mahdollinen. Kaksi vastaajista tähdensi, ettei lapselle ole pakko asentaa sisäkorvaistutetta, vaan elämä on rikasta myös kuurona. Lääketieteellisen näkökulman rinnalle toivottiin avointa keskustelua muista vaihtoehdoista.

7.1.2 Vastaajat, joiden lapsille on leikattu sisäkorvaistute

Kyselyyn vastasi yhteensä 19 henkilöä, joiden lapselle oli leikattu sisäkorvaistute. Tähän lukuun sisältyvät myös ne kaksi vastaajaa, jotka olivat vastanneet ensin virheellisesti kieltävästi kysymykseen ”Onko lapsellanne sisäkorvaistute?” (ks. luku 7.1.1). Kyselyyn vastaajista yksi oli vastannut isovanhemman roolissa eli ei kuulunut kyselyn kohderyhmään. Lisäksi hänen vastauksensa olivat osittain puutteellisia ja hän oli jättänyt kokonaan vastaamatta seitsemään kysymykseen. Näistä syistä hänen vastauksiaan ei ole huomioitu analyysissä.

Kuten kuviosta 7 voidaan nähdä, kolmannekselle kyselyyn vastanneiden lapsista sisäkorvaistute oli leikattu 2–3-vuotiaana. Tuohon ikään mennessä kuuron ja kuulevan lapsen kielenkehitys on normaalisti jo hyvässä vauhdissa, kuten luvussa 3.1 käy ilmi. Lapsi tarvitsee kuitenkin sopivia kielellisiä virikkeitä ympäristöstään, jotta kieli voisi kehittyä ja tästä syystä viittomakielen opiskelu ennen sisäkorvaistuteleikkausta olisi merkityksellistä.

Yhden vastaajan lapselle oli leikattu sisäkorvaistute vasta 13–14-vuotiaana. Vastaajan muista vastauksista käy ilmi, että lapsen kuulo oli heikentynyt pitkällä aikavälillä ja lapsi oli kuuroutunut täysin vasta 12,5-vuotiaana. Tästä siis johtuu korkea sisäkorvaistutteen leikkausikä.

KUVIO 7. Sisäkorvaistutteen leikkausikä

Vastanneista 13 (72,2 %) ilmoitti lapsensa kommunikoineen ennen leikkausta tukiviittomin. Heistä seitsemän käytti lapsensa kanssa pelkästään tukiviittomia. Kaikki muut ilmoittivat käyttävänsä jotain muuta kommunikointikeinoa tukiviittomien kanssa kuten viitottua puhetta, eleitä tai viittomakieltä. Kuusi vastaajaa (33,3 %) ilmoitti kommunikoinensa lapsensa kanssa viittoen, joka voi sisältää joko tukiviittomat, viitotun puheen tai viittomakielen riippuen siitä, mitä vastaaja on tarkoittanut termillä ”viittoen”. Ainoastaan kolme vastaajaa (16,7 %) käytti viittomakieltä kommunikoinnissa lapsensa kanssa ennen leikkausta. Kaksi vastaajaa (11,1 %) käytti viittomien tukena kuvia. Ainoastaan yksi vastaaja käytti puhdasta puhetta lapsensa kanssa tukiviittomien lisäksi.

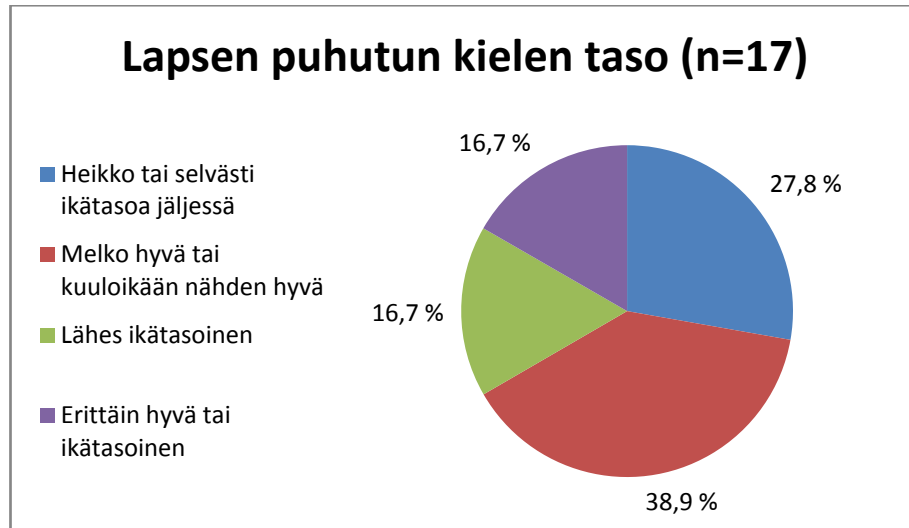
Lähes kaikki vastaajat vastasivat kommunikoiwansa lapsensa kanssa puheella leikkauksen jälkeen. Ainoastaan yksi vastaaja ei käyttänyt lapsensa kanssa puhetta. Hänen vastauksistaan käy kuitenkin ilmi, että lapsen sisäkorvaistuteleikkauksesta oli kulunut niin vähän aikaa, ettei istutetta ollut ehditty vielä aktivoida. Puheen lisäksi kaikilla paitsi kahdella vastanneista oli myös muita kommunikointitapoja käytössä lapsensa kanssa.

Osa vastaajista lukeutui useaan kategoriaan:

- kymmenen vastaajaa ilmoitti kommunikoiwansa lapsensa kanssa puheen lisäksi tukiviittomin
- kuusi vastaajaa käytti lapsensa kanssa viittomakieltä puheen tukena
- neljä vastaajaa käytti viitottua puhetta muiden kommunikointikeinojen tukena
- neljä vastaajaa käytti lapsensa kanssa niin kutsuttua totaalikommunikaatiota eli puhetta, viittomakieltä ja tukiviittomia tai viitottua puhetta

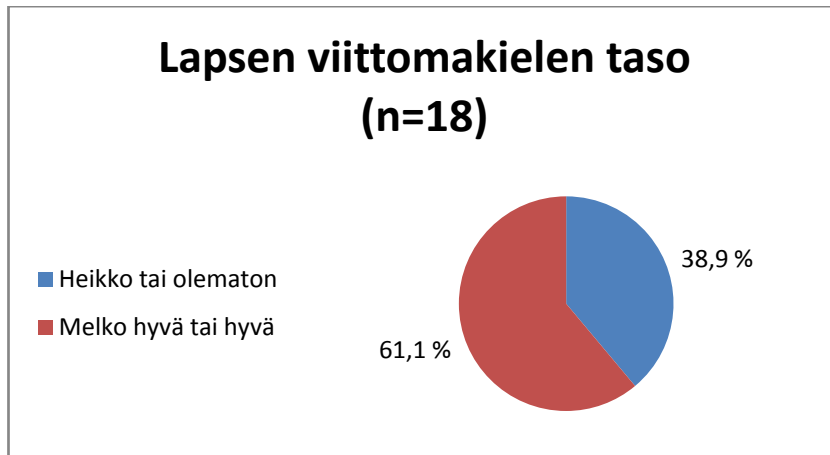
Viisi vastaajaa kuvaili lapsensa puhutun kielen tasoa heikoksi tai selvästi ikätasosta jäljessä olevaksi (ks. kuvio 8). Kolme lapsensa puhutun kielen tasoa heikoksi kuvanneista kertoi, ettei puhutun kielen kehitys ollut sujunut odotetusti. Lapsella olisi siis hyvä olla myös viittomakielen taito, jotta hän ei jäisi kielettömäksi tällaisessa tilanteessa. Kaikilla lapsilla, joiden puhutun kielen taso oli arvioitu lähes ikätasoiseksi, oli ollut sisäkorvaistute yli seitsemän vuotta. Erittäin hyväksi tai ikätasoiseksi puhutun kielen tason arvioi kolme vastaajaa. Heistä yhden vastaajan lapsi oli kuuroutunut vasta myöhemmällä iällä, mikä voi selittää hyvän tuloksen, koska lapsi oli ennen kuuroutumista oppinut jo puhutun kielen. Toisaalta toisen vastaajan lapsi oli kuuroutunut kahden vuoden ja seitsemän kuukauden iässä, jolloin lapsi oli puhunut vielä ikätasoisesti, mutta viisi vuotta sisäkor-

vaistutteen aktivoinnista puhutun kielen tason oli kuvattu olevan tuoton puolella ikätasoa jäljessä. Vaikka sisäkorvaistutetta käyttävä olisi näin ollen kuuroutunut vasta puheen oppimisen jälkeen, istute ei aina varmista hyviä tuloksia puheen tuotossa. Lapsi voisi hyötyä viittomakielestä myös tällaisessa tapauksessa.

KUVIO 8. Lapsen puhutun kielen taso

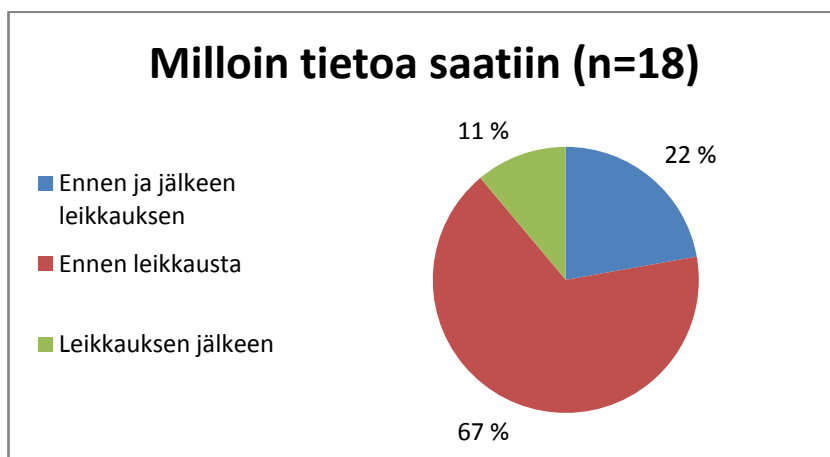
Suurin osa vastaajista kuvaili lapsen viittomakielen tason olevan hyvä tai melko hyvä (ks. kuvio 9). Yksikään vastaaja ei kuvaillut lapsensa viittomakielen tasoa erinomaiseksi. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, koska kaikkien vastaajien yhtenä kotikielenä oli puhuttu suomi tai ruotsi. Puhutun kielen lisäksi kuusi vastaajaa (33,3 %) mainitsi käyttävänsä lapsensa kanssa myös tukiviittomia. Yhdeksän vastaajaa (50,0 %) mainitsi puheen rinnalla käytettävän myös viittomakieltä kotikielenä, vaikka lapsista ainoastaan kuuden (33,3 %) ilmoitettiin ylipäättään käyttäneen sitä leikkauksen jälkeisessä kommunikatiiossa. Tässä on siis huomattavissa selvä ristiriita. Päätelmänä voidaan todeta, että vastaajat eivät ilmeisesti hahmota viitotun puheen, tukiviittomien ja viittomakielen eroa (ks. luku 2.2). Viitottu puhe oli kahdessa vastauksessa (11,1 %) mainittu puhutun kielen ja viitotun kielen rinnalla.

KUVIO 9. Lapsen viittomakielen taso

Vastaajista 15 (83,3 %) ei harkinnut mitään muuta vaihtoehtoa lapselleen kuin sisäkorvaistutetta. Perusteluina oli muun muassa, että opiskelu- ja työmahdollisuudet ovat paremmat, kun lapsella on mahdollisuus kommunikoida puheella. Lisäksi perusteluna mainittiin, että koko muu perhe ja suku olivat kuulevia. Ainoastaan yksi vastaaja oli harkinnut, ettei lapselle leikattaisi sisäkorvaistutetta, vaan lapsesta tulisi viittomakielinen. Yksi vastaaja oli myös miettinyt leikkauksen hyötyjä ja riskejä.

Kuviosta 10 näkyy, että se tieto, mitä kuuroudesta ja viittomakielestä kuulokeskuksesta oli saatu, saatiin pääasiallisesti ennen leikkausta, jolloin tieto olisi voinut vielä vaikuttaa leikkauspäätökseen. Vastauksista kävi kuitenkin ilmi, että kuulokeskuksesta saatu tieto kuuroudesta ja viittomakielestä jäi melko pintapuoliseksi ja tietoa piti aktiivisesti itse hakea muualta. Voidaan siis olettaa, ettei kuulokeskuksen antamalla tiedolla kuuroudesta ja viittomakielestä ollut vaikutusta vanhempien leikkauspäätökseen.

KUVIO 10. Milloin kuulokeskuksesta saatiin tietoa viittomakielestä ja kuuroudesta

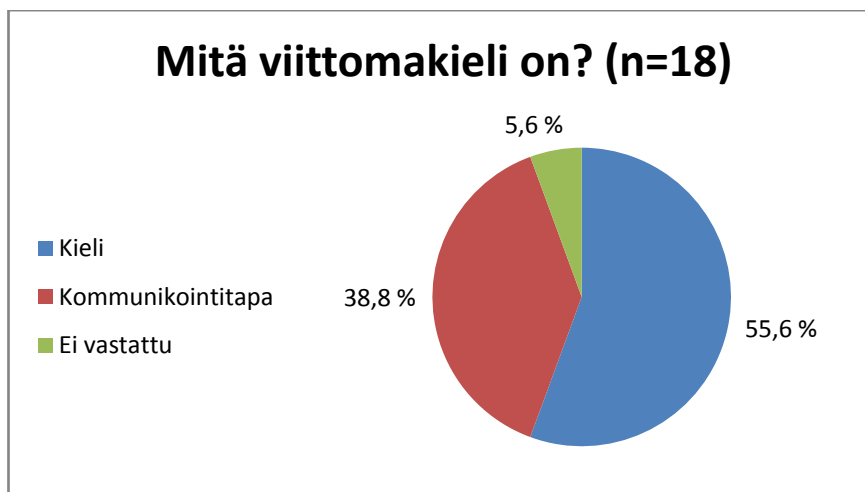
Kuvion 11 pohjalta voidaan todeta, että kahdeksalle (44,4 %) kyselyyn vastanneesta ei ehdotettu viittomakielen käyttöä ennen sisäkorvaistuteleikkausta. Tämä tuntuu huolestuttavalta ottaen huomioon, että suurin osa kyselyyn vastanneiden lapsista oli leikattu vasta ensimmäisen ikävuoden jälkeen (ks. kuvio 7). Eräs vastaaja totesi, ettei usko kellekään suositeltavan varsinaista viittomakieltä ennen leikkausta johtuen sen poikkeavasta sanajärjestyksestä ja kieliopista verrattuna suomen kieleen.

KUVIO 11. Kuulokeskuksessa ehdotettiin viittomakielen käyttöä ennen sisäkorvaistuteleikkausta

Seitsemän vastaajaa (38,9 %) ajatteli kaksikielisyydestä olevan hyötyä erityisesti niissä tilanteissa, kun sisäkorvaistute ei ole päällä tai siitä ei ole apua, kuten melussa. Kaksi vastaajaa (11,1 %) koki, että viittomien kautta voi selittää vaikeita sanoja lapselleen, joita tämä ei puhutun kielen kautta ymmärrä. Samaten kaksi vastaajaa ajatteli, että kaksikielisyyden kautta lapsi voi tulevaisuudessa keskittyä kumpaan kieleen tahansa. Yleisesti kaksikielisyys koettiin positiiviseksi asiaksi, mutta kyselyn perusteella harva pyrki lapsensa kanssa tietoisesti kaksikielisyteen ja -kulttuurisuuteen.

Kuviossa 12 näkyy, että valtaosa vastaajista ajatteli viittomakielen olevan kieli. Seitsemän vastaajaa piti viittomakieltä kommunikointitapana eikä siis selvästi ilmaissut sen olevan kieli. Tuloksesta ei kuitenkaan voi tehdä yksiselitteistä johtopäätöstä, koska vastaajat ovat voineet tarkoittaa kommunikointitavalla myös sitä, että viittomakieli on kieli.

KUVIO 12. Mitä viittomakieli on?

Viidelle vastaajalle (27,8 %) kuurojen kulttuuri ei ollut käsitteenä tuttu. Toisaalta usean vastaajan käsitys kuurojen kulttuurista oli hyvin laaja. Viisi vastaajaa (27,8 %) liitti kuurojen kulttuuriin vahvasti viittomakielen ja kuusi (33,3 %) liitti sen vahvaan kuurojenyhteisöön. Näiden lisäksi kuurojen kulttuuriin liitettiin esimerkiksi kuurojen omat tavat, historia sekä esittävä kulttuuri ja urheilutoiminta.

Kuurous ei ole sairaus vaan ominaisuus. Kuurouden kanssa oppii hyvin elämään ja elämässä pärjää hyvin myös kuurona henkilönä. Tutustuttuani kuuroihin, olen ollut huomattavasti luottavaisempi tyttärentulevaisuuteen.

7.1.3 Vanhempien vastausten vertailua

Tässä vertailussa ryhmällä A on viitattu niihin vastaajiin, joiden lapsilla oli sisäkorvaistutute. Niihin vastaajiin, joiden lapsella ei ollut sisäkorvaistutetta, on viitattu ryhmällä B.

Ryhmässä A noin 40 prosenttia vastaajista ilmoitti lapsen viittomakielen tason olevan heikko tai olematon. Vastaavasti ryhmässä B ei tämän kaltaista määrittelyä ilmennyt ollenkaan. Tässä ryhmässä ne, jotka tähän kysymykseen vastasivat, määrittelivät lapsen viittomakielen tason lähinnä erinomaiseksi, hyväksi tai melko hyväksi. Tämän perusteella voi päätellä, että viittomakielen taso oli parempi sellaisilla lapsilla, joilla ei ollut sisäkorvaistutetta.

Käsitys viittomakielestä vaihteli näiden kahden ryhmän välillä hieman. Molemmissa ryhmissä suurin osa vastaajista ajatteli viittomakielen olevan kieli. Noin 40 prosenttia ryhmän A vastaajista määritteli viittomakielen lähinnä kommunikaatiomuodoksi, kun taas ryhmässä B näin ajatteli 20 prosenttia. Päättelänä on, että ryhmässä B viittomakieli käsitettiin ja ilmaistiin selvemmin olevan oma kielensä kuin ryhmässä A.

7.2 Kuulokeskusten työntekijöille osoitetun kyselyn tulokset

Kuulokeskusten työntekijöille suunnattuun kyselyyn tuli vastauksia yhteensä seitsemän. Vastaajia oli Pohjois-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiireistä. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että vastaukset oli laadittu yhdessä työryhmän kanssa.

Vastaajina oli lääkäreitä, puheterapeutti ja kuntoutusohjaaja. Kaikissa vastauksissa ei kerrottu ammattinimikettä vaan työtehtäviä. Näitä olivat muun muassa lasten vanhempien ja lähipiirin ohjaus, tiedonanto kuulovammasta tai korvasairaudesta ja sen vaikutuksesta elämään ja kuulovammaisten lasten tutkiminen. Vastaajat olivat olleet alalla noin 2–30 vuotta.

Vastausten perusteella kaikki vastaajat käsittivät viittomakielen kieleksi. Vastaajista neljä vastasi, että se on visuaalinen kieli. Kaksi vastaajaa määritteli viittomakielen kuurojen äidinkieleksi tai ensikieleksi ja yksi vastasi, että viittomakieli on kieli, jossa ääni on korvattu sovituilla käsien ja kasvojen merkeillä. Toinen vastaajista, joka vastasi viittomakielen olevan kuurojen äidinkieli tai ensikieli, vastasi sen olevan lisäksi ei-kielellinen kommunikaatiomenetelmä. Hänen tulkittiin tarkoittavan vastauksellaan, että viittomakieli on non-verbaalinen kieli.

Vastaajista kuusi oli vastannut kuurojen kulttuurin olevan tuttu käsite ja yksi oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Kaikki vastaajat olivat kuitenkin määritelleet, mitä kuurojen kulttuuri heidän mielestään on. Vastaajista viiden mielestä kuurojen kulttuuri liittyi visuaaliseen kieleen eli viittomakieleen. Kahden vastaajan mielestä kuurojen kulttuuri on samantapaista kuin kuulevilla. Vastaajista yksi ajatteli, että kuurojen kulttuurissa yhdistävä tekijä on kuurous tai kuurouden ymmärtäminen. Vastaajista yksi mielsi kuurojen

kulttuurin liittyvän viittomakielen lisäksi historiaan ja kuurojenyhteisöön. Lisäksi vastaajissa mainittiin, että ihmisten yksilölliset erot saattavat kuitenkin olla suuria yhdistävistä tekijöistä huolimatta. Vastausten perusteella työntekijät tietävät, mitä viittomakieli ja kuurojen kulttuuri ovat. Kuitenkin vanhemmille osoitetun kyselyn perusteella työntekijät eivät jaa tätä tietoa tarpeeksi vanhemmille (ks. kuvio 2).

Kuuroutta ei nähdä ensisijaisesti vammaana ja vajavuutena, vaan omana kielivähemmistöryhmänä.

Aikaisemmin kuurojen kulttuuri oli melko sisäpiirin asia, mutta nykyisin kuurot osallistuvat julkisuudessa samoihin asioihin kuin muutkin, tuoden siihen oman rikastuttavan lisänsä.

Vastaajista kolme ei kaivannut viittomakieleen ja kuuroihin liittyen minkäänlaista lisätietoa. Kolme vastaajaa kaipasi parempaa viittomakielentaitoa. Heistä yksi ajatteli myös, että kaikki kuuroihin liittyvä tieto syvenee sitä mukaa, kun viittomakielentaito kasvaa. Erään vastaajan mielestä olisi hyvä, jos korvalääkäreiden peruskoulutukseen voisi kuulua lyhyt tietopaketti viittomakielestä ja kuurojen kulttuurista. Yksi jätti tähän kysymykseen vastaamatta.

Vastaajat olivat hankkineet tietoa viittomakielestä ja kuuroudesta eri tavoin. Vastaajista kaksi kertoi saaneensa tietoa viittomakielestä ja kuurojen kulttuurista työn kautta. Kolme vastaajaa opiskeli tai oli opiskellut viittomakieltä. Vastaajista kolme kertoi saavansa tietoa tapaamalla kuuroja. Moni vastaaja vastasi näiden lisäksi lukevansa esimerkiksi Kuurojen lehteä ja etsivänsä tietoa internetistä.

Kyselyssä kysyttiin, mitä materiaalia työntekijät jakavat viittomakielestä ja kuuroudesta kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille. Vastaajista kolme ei jaa mitään materiaalia. Osa heistä vastasi antavansa muunlaista tietoa kuten Kuurojen Liiton internet-sivutiedot ja tietoa Kuurojen Palvelusäätiön Juniori-ohjelmasta. Vastaajista kaksi jakaa Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n julkaisemaa Avaintietokansiota ja kaksi jotain muuta materiaalia. Muuna materiaalina mainittiin esimerkiksi video- ja CD-materiaali (vastaaja ei tarkemmin määritellyt, mitä nämä materiaalit ovat), sormiaakkospaperit sekä Oulun yliopistollisessa sairaalassa tehty viittomaopetus-DVD. Lisäksi kolme vastaajaa vastasi ohjaavansa perheen joko viitotun puheen tai tukiviittomien opetukseen. Yksi vastaajista lisäsi, että jos lapsi ei opi puhuttua kieltä, niin silloin ohjataan

viittomakielen opetukseen. Näiden vastausten perusteella materiaalia viittomakielestä ja kuuroudesta ei ole paljon, joten sille olisi tarvetta.

Kyselyssä tiedusteltiin, ehdottavatko työntekijät viittomakielen käyttöä ennen sisäkorvaistuteleikkausta tai sen jälkeen. Vastaajista kolme kertoi, etteivät ehdota viittomakielen käyttöä ennen eivätkä jälkeen leikkauksen. Näistä yksi oli puheterapeutti, joka oli ollut alalla jo noin 30 vuotta. Tämä oli hieman hämmentävää, sillä vastaaja oli kuitenkin ollut alalla jo silloin, kun vanhempia tuettiin käyttämään viittomakieltä kuulovammaisen lapsen kanssa. Kolme vastaajaa kertoi ehdottavansa viittomakieltä sekä ennen että jälkeen leikkauksen. Yksi vastaaja vastasi ehdottavansa ennen leikkausta, mutta ei leikkauksen jälkeen. Kaikista seitsemästä vastaajasta neljä siis kertoi ehdottavansa viittomakielen käyttöä kommunikaatiokeinona ennen sisäkorvaistuteleikkausta. Vanhempien kyselyn tulokset olivat samansuuntaiset, sillä 50 prosentille vastaajista oli ehdotettu viittomakielen käyttöä ennen leikkausta.

Myöhemmin kysyttiin, käytetäänkö asiakkaan sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeisessä kuntoutuksessa yleensä viittomakommunikaatiota. Kysymyksen yhteydessä käsite viittomakommunikaatio määriteltiin tarkoittavan viittomakieltä, viitottua puhetta tai tukiviittomia. Tähän kaikki seitsemän vastasivat, että viittomakommunikaatiota käytetään. Vastaajista kaksi vastasi kuntoutuksessa käytettävän tukiviittomia, kaksi viitottua puhetta ja kolme näitä molempia. Vain yksi vastaaja vastasi, että viitotun puheen ja tukiviittomien lisäksi kuntoutuksessa käytetään tarvittaessa viittomakieltä. Vastauksissa mainittiin myös, että joskus kuntoutuksessa ei käytetä lainkaan viittomakommunikaatiota. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että pääpainona on lisätä kuuloaistin kautta tapahtuvaa kommunikointia.

On tärkeää ymmärtää, että kuulovammaisen lapsen ja hänen perheensä kuntoutus on yksilöllistä, ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa kaavaa toteuttaa sitä.

Mielestäni on tärkeä kuunnella vanhempien mielipiteitä ja motivaatiota sekä tukea heidän valitsemaa linjaa kommunikaation suhteen.

Kyselyssä selvitettiin, miten lapsi voisi vastaajien mielestä hyötyä kaksikielisyydestä käyttämällä sekä puhuttua kieltä että viittomakieltä arkielämässä. Vastaajista kolme oli sitä mieltä, että pääpaino sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeen tulee olla kuuntelussa ja

puheessa, jotta puhekieli kehittyisi. Nämäkin vastaajat kuitenkin kokivat, että viittomakommunikaatio on yleensä käytössä jonkin aikaa ja että riippuu perheestä ja lapsen puhutun kielen kehittymisestä opetellaanko perheessä viittomakieltä. Vastaajista kolme koki, että kaksikielisyydestä on hyötyä erityisesti tilanteissa, joissa sisäkorvaistutetta ei voi käyttää. Yksi vastaajista ajatteli, että viittomat jäävät nopeasti pois käytöstä hyvien kuntoutustulosten takia. Lisäksi kaikista vastaajista neljä kertoi, että kaksikielisyys on aina rikkaus.

Kaksikielisyydestä on erityisesti hyötyä, kun kielellinen tulos jää heikommaksi. Kaikki hyötyvät viittomakommunikaatiosta, kun istutetta ei voi käyttää (uimahalli, sauna).

Kaksikielisyys toteutuu pikemminkin ruotsi ja suomi – kielillä kuin viittomakielellä, koska vanhemmille on melko kova vaatimus opetella varsinaista viittomakieltä, jollei tutuissa ole ennestään ketään viittomakielistä.

Vastaajista neljä ei osannut sanoa, pitäisikö vanhempia tiedottaa enemmän viittomakielestä. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että ei tarvitse tiedottaa enempää. Vastaajista kaksi oli sitä mieltä, että olisi hyvä tiedottaa enemmän. Heistä toisen mielestä suora kosketus kuuroihin on paras tapa saada tietoa. Toinen vastasi, että tiedotus sujuu, jos kaikilla toimijoilla on myönteinen asennoituminen viittomiin. Vanhempien kyselyn tuloksista kävi kuitenkin ilmi, että 30 prosenttia kaikista vastaajista koki, ettei olisi tarvinnut kuulokeskuksesta enempää tietoa viittomakielestä (ks. kuvio 2). Suurin osa vanhemmista olisi kaivannut lisää tietoa tai ei osannut sanoa, kaipasiko tietoa enemmän. Päätelmänä on, että vanhemmat haluaisivat kuulokeskuksen kautta viittomakielestä enemmän tietoa kuin tällä hetkellä annetaan.

8 TIEDOTUSMATERIAALIN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöprosessin alussa yritimme etsiä tiedotusmateriaalille tuottajaa siinä kuitenkaan onnistumatta. Tästä huolimatta halusimme toteuttaa tiedotusmateriaalin niillä resursseilla, mitä meillä oli. Tässä luvussa käsittelemme tiedotusmateriaalin toteuttamiseen liittyvät vaiheet.

8.1 Formaatin valitseminen

Aloittaessamme opinnäytetyötä meillä oli suunnitelmana toteuttaa tiedotusmateriaali paperisena esitteenä. Esitteen huonona puolena olisi ollut, että siihen olisi mahtunut tietoa melko rajallisesti. Halusimme pitää tiedotusmateriaalin helppolukuisena ja helposti lähestyttävänä. Toisena vaihtoehtona mietimme internetissä julkaistavaa verkkomateriaalia. Verkkomateriaaliin tietoa voisi laittaa enemmän, sillä käyttäjä voisi itse valita, mihin osa-alueeseen haluaa tutustua tarkemmin. Verkkomateriaalin tueksi ajattelimme tehdä pienen painotuotteen, teaserin, jossa olisi materiaalin internet-osoite ja tietoa, joka houkuttaisi lukemaan lisää internetistä. Verkkomateriaalin toteuttamisessa olisi kuitenkin ollut ongelmana internet-sivuston päivittäminen, johon meillä ei ollut resursseja.

Lopulta päädyimme toteuttamaan tiedotusmateriaalin DVD-muodossa, kun huomasimme kuulokeskuksissa jaetun videomateriaalin viittomakielestä ja kuuroudesta olevan vanhaa. Uudelle videomateriaalille oli siis tarvetta. Ajattelimme myös, että DVD tavoitaisi kohderyhmän paremmin kuin muut miettimämme vaihtoehdot varsinkin, jos sitä jaettaisiin kuulokeskuksissa suoraan vanhemmille. Lisäksi verkkomateriaaliin verrattuna DVD:n tekeminen on kertaluontoista eikä vaadi myöhempää ylläpitoa. Lisää tietoa DVD:n ominaisuuksista löytyy luvusta 5.4.

8.2 Haastattelut

Päätettyämme, että toteuttaisimme tiedotusmateriaalin DVD-muodossa, ryhdyimme miettimään tarkemmin tiedotusmateriaalin sisältöä. Tekemiemme kyselyjen pohjalta olimme saaneet tietää, että läheskään kaikille vanhemmille ei ollut selvää, että viittotu puhe ja viittomakieli eivät ole sama asia. Myös kuurojen kulttuuri oli monelle vieras. Niinpä ainakin näitä kahta osa-aluetta halusimme käsitellä tiedotusmateriaalissamme. Lisäksi halusimme osoittaa kuuleville vanhemmille, että kuuron elämä on varsin normaalia kuulon puuttumisesta huolimatta. Lähtökohtanamme oli, että tiedotusmateriaalia luultavasti katsovat vanhemmat, joiden lapsille on jo leikattu sisäkorvaistute tai se tullaan joka tapauksessa leikkaamaan lähitulevaisuudessa. Tästä syystä halusimme sisällyttää tiedotusmateriaaliin tietoa myös sisäkorvaistutetta käyttävien lasten kaksikielisyydestä ja sen hyödyistä. Halusimme tuoda esiin myös kuurojenyhteisön suhtautumisen sisäkorvaistutetta käyttäviin lapsiin. Lopulta päätimme sisällyttää tiedotusmateriaaliin seuraavat aiheet:

1. Viittomakieli
2. Kuurojen kulttuuri
3. Elämäni kuurona
4. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen kaksikielisuus
5. Kuurojenyhteisö avoimena sisäkorvaistutetta käyttäville lapsille ja nuorille

Totesimme, että tiedotusmateriaalin uskottavuus voisi kärsiä, jos viittoisimme siinä itse, koska olemme opiskelleet viittomakieltä vasta aikuisiällä emmekä ole kuurouden asiantuntijoita. Niinpä päätimme, että DVD tulisi koostumaan lyhyistä noin viiden minuutin haastatteluista, joissa haastateltavat olisivat edellisessä kappaleessa mainittujen aihealueiden asiantuntijoita. Mietimme jokaiseen aihealueeseen liittyen useampia vaihtoehtoja haastateltaviksi ja saimme opinnäytetyömme ohjaajilta myös ehdotuksia. Lähetimme mahdollisille haastateltaville haastattelupyynnön, mutta osalle haastattelu ei sopinut aikataulullisista syistä. Seuraavaksi käymme läpi aihealueittain perusteita haastateltavien valintaan ja esittelemme lyhyesti henkilöt, joita haastattelimme.

1. Viittomakieli

Suomessa on paljon viittomakielen asiantuntijoita ja tutkijoita, mutta monet heistä ovat kuulevia. Halusimme haastatella viittomakielestä kuuroa, koska kuurot tuntevat oman kielensä kuitenkin parhaiten. Emme myöskään halunneet tehdä viittomakielestä kerto- vasta osiosta liian tieteellistä, vaan saada siihen käytännöllisen näkökulman. Saimme haastateltavaksemme Jaana Tiaisen, joka on kuuro viittomakielen opettaja.

2. Kuurojen kulttuuri

Kuurojen kulttuuri voi olla käsitteenä kuurollekin vaikea, sillä se pitää sisällään niin monia eri osa-alueita. Päätimme kääntyä asiassa Kuurojen Liiton puoleen ja saimme haastateltavaksemme Netta Keski-Levijoen, joka työskentelee Kuurojen Liitossa kulttuurituottajana.

3. Elämäni kuurona

Haastattelimme Eetu Keski-Levijokea ja Aino Hakalaa. Molemmat ovat melko nuoria kuuroja, joten he osasivat kertoa ajankohtaisesti, millaista nuoren suomalaisen kuuron elämä on nyky maailmassa. Haastattelimme myös Markus Aroa, mutta tätä haastattelua emme käyttäneet tiedotusmateriaalissa (ks. luku 8.3).

4. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen kaksikielisyys

Koimme, että meidän olisi tärkeää saada haastateltavaksemme kyseisen alan todellinen asiantuntija, jolla olisi antaa myös tutkimustietoon perustuvia näkökulmia asiaan. Jyväskylän yliopiston viittomakielen professori, filosofian tohtori Ritva Takkinen suostui haastateltavaksemme.

5. Kuurojenyhteisö avoimna sisäkorvaistutetta käyttäville lapsille ja nuorille

Ajattelimme Kuurojen Liitto ry:n olevan sopiva taho kertomaan tästä osa-alueesta. Saimmekin haastateltavaksemme Kuurojen Liitto ry:n nuorisotoimikunnan puheenjohtajan Eeva Tupin.

Lähetimme jokaiselle haastateltavalle kysymykset (liitteet 5–11) sekä haastattelu-, kuvaus- ja julkaisulupasopimuksen etukäteen (liite 12). Teimme haastattelukysymyksiä tietoisesti enemmän kuin mitä viiden minuutin haastattelu vaati, sillä halusimme mieluummin liikaa käytökelpoista materiaalia kuin liian vähän.

Sovimme jokaisen haastateltavan kanssa haastatteluajan ja -paikan. Huolehdimme haastattelutilanteissa kuvauksesta, valaistuksesta ja haastattelemisesta itse. Kaikki haastateltavat ottivat meidät lämpimästi vastaan ja haastattelutilanteet sujuivat sisällöllisesti hyvin. Osalle haastateltavista esitimme lisäkysymyksiä. Haastattelujen lopuksi kaikki haastateltavat saivat mahdollisuuden kertoa vapaasti muita aiheeseen liittyviä ajatuksia. Haastattelutilanteissa ongelmia aiheutti lähinnä valaistuksen säätäminen sopivaksi.

8.3 Kohtausten valinta

Päätimme tiedotusmateriaalin kestoksi noin puolituntia, koska halusimme sen olevan riittävän tiivis ja lyhyessäkin ajassa katsottavissa oleva. Tämä tarkoitti, että jokaisesta haastattelusta oli mahdollista sisällyttää noin viisi minuuttia tiedotusmateriaaliin. Yhtenä perusteluna kohtien valitsemiseen käytimme sitä, kuinka informatiivinen haastateltavan vastaus oli. Mietimme myös, mikä tieto on relevanttia kohderyhmälle. Esitimme jokaiselle haastateltavalle kysymyksiä tietystä aihealueesta. Näin ollen valitsimme kohtauksia myös sen perusteella, miten hyvin vastaukset liittyivät aihealueisiin. Jotkut haastateltavat kertoivat vastauksessaan sellaista tietoa, joka tuli jonkun toisenkin haastateltavan vastauksessa ilmi. Silloin vastauksista valittiin tiedotusmateriaaliin vain toinen. Näin tiedotusmateriaalista tuli tiedon suhteen mahdollisimman monipuolinen eikä siinä ollut turhaa toistoa.

Päätimme olla käyttämättä Markus Aron haastattelua tiedotusmateriaalissa, sillä kuva oli ylivalottunut. Näin ollen kuvamateriaali oli teknisesti huomattavasti huonompilaatuista verrattuna muihin haastatteluihin. Samasta aihealueesta tehtiin kaksi muutakin haastattelua, joissa tuli samoja asioita esille kuin Aron haastattelussa. Siksi päätimme olla kuvaamatta haastattelua uudelleen.

8.4 Haastattelujen kääntäminen

Koska tiedotusmateriaali on suunnattu kuuleville vanhemmille, piti viittomakieliset haastattelut kääntää suomen kielelle. Suomenkielistä haastattelua emme kuitenkaan kääntäneet viittomakielelle. Tähän päädyimme, koska tiedotusmateriaalin kohderyhmä-

nä eivät ole kuurot vanhemmat. Mietimme kuitenkin tekstityksen lisäämistä suomenkieliseen osioon, mutta sen tekninen toteutus olisi ollut meille liian vaativaa.

Käännöksiä työstimme niin, että valitsimme ensin haastatteluista ne kohdat, jotka halusimme DVD:lle. Tämän jälkeen käännsimme nämä kohdat suomen kielelle (liitteet 13–17). Sovelsimme käännöksissämme skoposteoriaa. Tämän teorian mukaan käännöksen tärkein kriteeri on sen funktio (Hytönen 2006, 71). Käännöksiemme funktiona oli lähteen merkityssisällön välittäminen sujuvalla kohdekielellä. Tavoitteenamme oli myös, että puhuttu käännös kuvastaisi lähteen viittomistyyliä ja rekisteriä. Tämän vuoksi osa käännöksistä on puhekielisempiä kuin toiset.

Koska puhuttu käännös ja viitottu lähde esiintyvät tiedotusmateriaalissa samanaikaisesti, piti meidän huolehtia siitä, että käännös oli suunnilleen samanpituisen kuin alkuperäinen lähde. Lisäksi yritimme saada haastateltavan sanoman kannalta merkittävät ilmeet samanaikaisiksi puhutun käännöksen äänensävyjen kanssa. Merkittävien taukojen kanssa pyrimme toimimaan samoin. Tämä oli melko haastavaa, sillä viittomakieli ja suomen kieli ovat kuitenkin niin erilaisia ja joitain asioita ei voi ilmaista suomen kielellä yhtä lyhyesti tai pitkästi kuin viittomakielellä.

8.5 Tiedotusmateriaalin tekninen toteutus

Kun tekemämme kirjalliset käännökset oli tarkastettu, teimme tarvittavat korjaukset ja nauhoitimme suomenkieliset käännökset Zoom-ääninauhurilla. Haastatteluista saatu raakamateriaali editoitiin iMovie-ohjelmalla ja ääniraidat Audacity-ohjelmalla. Tämän jälkeen ääni- ja kuvaraita yhdistettiin iMovie:ssä. Kysymykset liitettiin materiaaliin tekstiruuduiksi. Jokaisen tekstiruudun jälkeen haastateltava vastaa kysymykseen. Kysymykset eivät kuitenkaan ole muodoltaan samat kuin haastattelutilanteessa, vaan niitä on muokattu sopimaan paremmin pituudeltaan ja tyyliltään tiedotusmateriaaliin. Lopullinen tuote eli DVD toteutettiin iDVD-ohjelmalla (ks. liite 18). Teknisessä toteutuksessa meitä avusti AV-tekniikko Vesa Järvenpää.

Teimme DVD:hen valikon, josta voi valita tietyn aihealueen, jonka haluaa katsoa. Valikossa näkyy aihealueiden otsikot: Elämäni kuurona – Aino Hakala, Elämäni kuurona –

Eetu Keski-Levijoki, Tiesitkö tätä viittomakielestä?, Kuurojen kulttuuri, Tervetuloa kuurojen yhteisöön! ja SI-lapsen kaksikielisyys. Valikon avulla tiedotusmateriaalia ei tarvitse katsoa kokonaan, jos esimerkiksi vain yksi aihealue kiinnostaa.

9 POHDINTA

Saavutimme työllemme asettamamme tavoitteen eli teimme viittomakielestä ja kuuroudesta tiedotusmateriaalin, jonka pääkohderyhmänä ovat kuulovammaisten lasten kuulevat vanhemmat. Mielestämme tekemämme tiedotusmateriaali sisältää vanhempien kannalta oleellista ja ajanmukaista tietoa. Materiaalin sisältö on helposti ymmärrettävää ja se tuo keskeiset asiat esille. Toivottavaa on, että materiaali saavuttaa kuulovammaisten lasten kuulevat vanhemmat ja he saavat siitä uutta ja hyödyllistä tietoa. Myös kuulovammaisten lasten kanssa työskentelevät henkilöt voisivat hyötyä materiaalista.

Ilman tuottajaa tiedotusmateriaalista ei tullut kuvanlaadultaan niin laadukasta kuin olisimme toivoneet. Tuottaja olisi ehkä mahdollistanut paremmat resurssit tiedotusmateriaalin tuottamiseen, jolloin meidän ei olisi tarvinnut huolehtia sellaisista teknisistä asioista, joihin meidän taitomme eivät riittäneet. Tästä huolimatta olemme tyytyväisiä lopullisen tuotteen visuaaliseen ilmeeseen.

Haastatteluja tehdessämme olisimme voineet painottaa haastateltaville, että he vastaisivat haastattelukysymyksiin pitäen kohderyhmän mielessään, koska kohderyhmän tiedontaso viittomakielestä ja kuuroudesta voi olla vähäinen. Nyt haastateltavat kertoivat asioista välillä liian implisiittisesti. Olisimme voineet haastattelutilanteissa pyytää heitä kertomaan joitain asioita tiiviimmin ja yksinkertaisemmin. Olemme kuitenkin tyytyväisiä, että saimme materiaaliimme erilaisia henkilöitä haastateltaviksi. Mielestämme osasimme valikoida koko kuvausmateriaalista oleellisimmat kohdat lopulliseen materiaaliin. Työstä oli hyötyä myös itsellemme, koska saimme sen kautta syvennettyä omaa tietouttamme viittomakielestä ja kuuroudesta sosiokulttuurisena ilmiönä.

Huomasimme myös kyselyissä muutamia epäkohtia analysoidessamme niihin saamiimme vastauksia. Vanhemmille tehdyssä kyselyssä olisi ollut hyvä kysyä, milloin vastaajat ovat asioineet aktiivisemmin kuulokeskuksessa, sillä kuulokeskuksien työntekijöiden suhtautuminen viittomakieleen on muuttunut sisäkorvaistutteen yleistyttyä 1990-luvun lopulta lähtien paljonkin verrattuna aiempaan. Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten vanhempien vastauksista ajankohdan pystyi päättelemään, koska kysyimme missä iässä istute oli leikattu ja mikä oli lapsen kuuloikä. Vanhemmat, joiden lapsilla istutetta ei

ollut, eivät luonnollisesti vastanneet näihin kysymyksiin. Olisi myös ollut hyvä kysyä, missä sairaanhoitopiirissä kyselyyn vastannut vanhempi asioi, jotta olisimme voineet tehdä alueellisia johtopäätöksiä. Tämän olisi voinut toteuttaa vertaamalla vanhempien vastauksia työntekijöiden vastauksiin sairaanhoitopiiristä. Näin olisimme saaneet totuudenmukaisempaa kuvaa siitä, millä tavalla tietyllä alueella vaikuttavat työntekijät ja vanhemmat kokevat viittomakieleen ja kuurouteen liittyvän lisätiedon tarpeellisuuden. Tämän lisäksi olisimme saaneet tietoa, mitä alueellisia eroja asenteissa viittomakieltä ja kuuroutta kohtaan on.

Olimme olettaneet, että lähes kaikkien kyselyymme vastaavien vanhempien lapsille olisi leikattu sisäkorvaistute. Laadimme myös lähes kaikki kysymykset kyselyymme tästä näkökulmasta. Yllätykseksemme kuitenkin lähes puolelle vastaajien lapsista ei ollut leikattu sisäkorvaistutetta. Jos olisimme ymmärtäneet ottaa tämän huomioon, olisimme tehneet kaksi erillistä kyselyä vanhemmille: toisen sellaisille, joiden lapsilla on sisäkorvaistute ja toisen sellaisille, joiden lapsilla sitä ei ole. Tällöin olisimme saaneet enemmän tietoa vanhemmilta, joiden lapsella ei ole sisäkorvaistutetta kuin nyt saimme.

Saimme kuulokeskusten työntekijöille osoitettuun kyselyyn ainoastaan seitsemän vastausta. Tämä johtui osittain siitä, että meillä oli vaikeuksia löytää yhteystietoja sellaisille työntekijöille, joita kysely koski. Vasta opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa huomasimme, että Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n tuottamassa Avaintietokansiossa oli lueteltu kaikki Suomessa toimivat kuulokeskukset ja kuuloasemat sekä niiden yhteystiedot. Niitä hyödyntämällä olisimme voineet saada enemmän vastaajia kyselyymme.

Kyselyjemme tuloksissa kävi ilmi, että suurin osa kuulokeskusten työntekijöistä edusti kliinis-patologista näkökulmaa kuurouteen. Myös vanhemmille tehdyn kyselyn vastauksissa tuli esiin sama asia. Otanta oli kuitenkin työntekijöille tehdyssä kyselyssä melko pieni, joten yksiselitteisiä päätelmiä ei voi tehdä. Näin ollen jatkotutkimusaiheena voitaisiin tutkia isommalla otannalla kuulokeskuksissa työskentelevien asenteita kuurouteen ja sitä, mistä nämä asenteet johtuvat. Voitaisiin myös tutkia, onko kuulokeskusten välillä alueellisia eroja sen suhteen, millaista tietoa viittomakielestä ja kuuroudesta vanhemmille annetaan. Lisäksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi, kuinka tekemämme materiaali on otettu vastaan lääketieteellisellä alalla, viittomakielialalla ja kuulo-

vammaisten lasten kuulevien vanhempien keskuudessa. Vanhemmille tehdyn kyselyn tulosten pohjalta kävi ilmi, että laajemmallekin tiedottamiselle olisi tarvetta. Tekemämme materiaali ei luonnollisesti pysty vastaamaan kaikkeen tiedontarpeeseen, joten jatkotutkimuksena viittomakielestä ja kuuroudesta kulttuurisena ilmiönä voitaisiin tuottaa vielä lisää tiedotusmateriaalia.

Vaikka emme saaneet tekemällemme tiedotusmateriaalille tuottajaa, tarkoituksemme on tarjota sitä kuulokeskuksiin, perheopetuksia tekeville tulkeille ja muille materiaalista kiinnostuneille. Toivomme tiedotusmateriaalin näin saavuttavan kohderyhmänsä eli kuulovammaisten lasten vanhemmat.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Barlow, Aaron 2005. *The DVD Revolution. Movies, Culture & Technology*. Westport, CT: Praeger.

Christiansen, John B. & Leigh, Irene W. 2002. *Cochlear Implants in Children. Ethics and Choices*. Washington, DC: Gallaudet University Press.

Council of Europe Publishing 2001. *Cochlear Implants in Deaf Children. Integration of People with Disabilities*. Strasbourg: Council of Europe.

Hasan, Marja & Rimmanen, Satu 2009. *Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen puheterapia*. Avaintietokansio: kuulovammaisen lapsen perheen avaintieto. Helsinki: Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, 2.2.4.

Hassinen, Sirje 2005. *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Helsinki: Finn Lectura.

Hoyer, Karin 2000. *Vähemmistö vähemmistössä: suomenruotsalaiset kuurot ja heidän viittomakielensä*. Teoksessa Anja Malm (toim.) *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura, 205–215.

Hytönen, Niina 2006. *Käännösteorioiden kirjo kääntäjän työvälineeksi*. Teoksessa Niina Hytönen ja Terhi Rissanen (toim.) *Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura, 66–83.

Högström, Anne 2002. *Yhteiskunnallinen viestintä. Tiedottamisesta tavoitteelliseen viestintään*. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Ilvonen, Anne 2007. *Miten tiedotan? Yhdistystoimijan tiedottamisopas*. Helsinki: Opin-
totoiminnan Keskusliitto ry.

- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Johansson, Reijo 2009. Sisäkorvaistutehoito ja kuntoutus. Avaintietokansio: kuulovammaisen lapsen perheen avaintieto. Helsinki: Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, 2.3.3.
- Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 79–101.
- Keränen, Vesa; Lamberg, Niko & Penttinen, Jukka 2000. Multimedia. Multimedian peruskirja. 1. painos. Jyväskylä: Teknolit Oy.
- Korpilahti, Pirjo 2005. Puhuen tai viittoen – kaksi väylää kohti kieltä. Teoksessa Marjatta Takala, Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2., korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura, 10–24.
- Kronlund, Lars 2009. Kokleaimplantti. Avaintietokansio: kuulovammaisen lapsen perheen avaintieto. Helsinki: Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, 2.3.2.
- Kuurojen kulttuurityöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1985:32. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Laakso, Mikko & Salmi, Eeva 2005. Maahan lämpimään: Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Lappi, Päivi 2000. Viittomakielen lainsäädännöllinen asema. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 71–77.
- Liuhala, Allan 1983. Tiedottaminen palkitaan. Teoksessa Allan Liuhala, Jyrki Maunula & Markku Kosola Tiedota! Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy, 14–20.

- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9–32.
- Mansikka-aho, Kati; Mäki, Onerva & Saari, Virpi 1997. Kuulovammaisuus. Teoksessa Timo Ahonen, Tapio Korhonen, Tytti Riita, Marit Korkman, Heikki Lyytinen (toim.) Aivot ja oppiminen. Kliinistä lasten neuropsykologiaa. Jyväskylä: Atena, 246–262.
- Martin, Maisa 2009a. Kieli syntyy aivoissa, ei korvissa! Avaintietokansio: kuulovammaisen lapsen perheen avaintieto. Helsinki: Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, 2.2.1.
- Martin, Maisa 2009b. Viittomakieli kehittää lapsen aivoja. Kuurojen lehti 4/2009, 6–8.
- Näränen, Pentti 1996. Audiovisuaalisen kulttuurin apukoulu. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rainò, Päivi 2000. Carl Oscar Malm – suomalaisen viittomakielen isä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 35–47.
- Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja No. 12. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rissanen, Terhi 2000. Suomalaisen viittomakielen lauseoppia. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 147–167.
- Stolt, Suvi 2000. Kuuron lapsen kaksikielisyyden tukeminen. Teoksessa Eila Lonka ja Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 159–175.

- Takala, Marjatta 2005a. Kuulovammaisuus. Teoksessa Marjatta Takala, Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura, 25–42.
- Takala, Marjatta 2005b. Kuulovammaisten kielenopetuksen periaatteita. Teoksessa Marjatta Takala, Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura, 117–124.
- Takkinen, Ritva 1994. Kuuron lapsen viittomakielen kehitys. Teoksessa Antti Iivonen, Anneli Lieko ja Pirjo Korpilahti (toim.) Lapsen normaali ja poikkeava kielen kehitys. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 245–267.
- Takkinen, Ritva 2000a. Viittomakielen kehitys. Teoksessa Eila Lonka ja Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 51–74.
- Takkinen, Ritva 2000b. Viittomakielisten lasten kielenomaksuminen. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 113–123.
- Takkinen, Ritva 2009. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten kielellinen kehitys. Avaintietokansio: kuulovammaisen lapsen perheen avaintieto. Helsinki: Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto, 2.2.6.1.
- Viherä, Marja-Liisa 2000. Digitaalisen arjen viestintä. Miksi, millä ja miten. Helsinki: Edita.
- Välikylä, Jaakko 2005. Digivideokoulu. 1. painos. Jyväskylä: Docendo Finland Oy.
- Wallvik, Birgitta 2000. Yhdistystoiminnan synty. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 48–59.

Yrjönsuuri, Mikko 1996. Tiedon rajat. Johdatus tietoteoriaan. Helsinki: Kirjapaja.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Henkilöviittomien synty ja kehitys suomalaisessa viittomakieliyhteisössä, CD-tallenne 2004, Päivi Rainó. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Jokinen, Markku 2009. Viittomakieli on rikkaus myös SI-lapsille. Kuurojen Liitto ry. 13.11.2009. Viitattu 23.3.2010. <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/uutiset/uutinen/?announcementId=df67f3f4-f883-4ccf-ae6c-45b42e2ec1a0&groupId=1ce45fc2-06ff-4d19-924c-67939a0bd93c>

Kehitysvammaliitto ry 2010. Tukiviittomat. Viitattu 2.4.2010 <http://papunet.net/yleis/kommunikointikeinot/viittomat/tukiviittomat.html>

Kuuloliitto ry 2009. Sisäkorvaistute. Viitattu 19.3.2010 http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/materiaalipankki/esitteet_ja_oppaat/

Kuurojen Liitto ry i.a. a. Esite: Kysymyksiä & vastauksia kuuroudesta & viittomakielestä. Viitattu 25.3.2010 http://www.kl-deaf.fi/File/50c7df7d-f6c9-40f6-8665-5221360f8cdc/brochure_web.pdf

Kuurojen Liitto ry i.a. b. VIIVI: Viittomakielisen opetuksen portti: Kulttuuri. Viitattu 25.3.2010 <http://www.viivi.fi/viittomakieli>

Kuurojen Liitto ry i.a. c. Kulttuuripäivät. Viitattu 28.3.2010 <http://www.kl-deaf.fi/Page/d9dc0c5f-8c3c-47a5-9cb3-7c9284141968.aspx>

LapCi ry i.a. a. Mikä on sisäkorvaistute? Viitattu 29.3.2010 <http://www.lapci.fi/sisakorvaistute.html>

LapCi ry i.a. b. Kenelle SI. Viitattu 19.3.2010 <http://www.lapci.fi/kenelle-si.html>

- Rautanen, Marianne 2009. Puheen kehitys. *Vauva* 2/09. Viitattu 21.3.2010
http://www.vauva.fi/artikkeli/kehitys/615/puheen_kehitys
- Rissanen, Terhi 2010. Viittomakielen yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Sähköpostiviesti 26.3. Vastaanottaja Maria Nukarinen. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Satakieliohjelma i.a. Kun lapsi saa sisäkorvaistutteen. Perustietoa vanhemmille, ystäville, sukulaisille ja hoitajille. Viitattu 19.3.2010
<http://www.satakieliohjelma.fi/kunlapsisaasisakorvaistutteen.htm>
- Turun yliopistollinen keskussairaala 2009. Kuulokeskus. Viitattu 24.4.2010
<http://www.tyks.fi/fi/1349/6909/>
- Valtion taidemuseo. Kuurojen kulttuuripäivät Ahvenanmaalla 15.–18.5.2008. Viitattu 30.3.2010
<http://www.kulttuuriakaikille.fi/uutiset.php?aid=12040&k=11815>

LIITTEET

LIITE 1 Saatekirje vanhempien kyselyyn

Hei,

Olemme kolme 4. vuosikurssin viittomakielen tulkkioiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Opiskelumme ovat siinä vaiheessa, että olemme tekemässä opinnäytetyötämme. Työn tavoitteena on tiedotusmateriaalin tekeminen kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille. Opinnäytetyöhömmme liittyen haluamme selvittää millaista tietoa vanhemmilla on nyt viittomakielestä ja kuuroudesta ja mitä tietoa he ovat saaneet niistä kuulokeskuksen kautta. Olisimme erittäin kiitollisia, jos Teillä olisi aikaa vastata kyselyymme. Kysely toteutetaan anonyymisti ja se sulkeutuu 12.1.2010.

Vastauksenne on meille arvokas!

Terveisin,

Maria Nukarinen, maria.nukarinen@student.diak.fi

Miia Järvenpää, miia.jarvenpaa@student.diak.fi

Laura Sompi, laura.sompi@student.diak.fi

Tästä linkistä pääset suoraan kyselyyn:

<https://www.webropol.com/P.aspx?id=377655&cid=46113243>

LIITE 2 Saatekirje työntekijöiden kyselyyn

Hei,

Olemme kolme 4. vuosikurssin viittomakielen tulkkioiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Opiskelumme ovat siinä vaiheessa, että olemme tekemässä opinnäytetyötämme. Työn tavoitteena on tiedotusmateriaalin tekeminen kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille. Opinnäytetyöhömmme liittyen haluamme selvittää millaista tietoa kuulokeskuksista jaetaan viittomakielestä ja kuuroudesta vanhemmille. Olisimme erittäin kiitollisia, jos Teillä olisi aikaa vastata kyselyymme. Kysely toteutetaan anonyymisti ja se sulkeutuu 12.1.2010.

Vastauksenne on meille arvokas!

Terveisin,

Maria Nukarinen, maria.nukarinen@student.diak.fi

Miia Järvenpää, miia.jarvenpaa@student.diak.fi

Laura Sompi, laura.sompi@student.diak.fi

Tästä linkistä pääset suoraan kyselyyn:

<https://www.webropol.com/P.aspx?id=377655&cid=46113243>

LIITE 3 Kysely kuulokeskuksien työntekijöille

1. Minkä sairaanhoitopiirin työntekijä olette?
2. Mitä työsi sisältää?
3. Kauanko olette työskennellyt kuulovammaisten lasten parissa?
4. Mitä viittomakieli mielestänne on?
5. Onko käsite kuurojen kulttuuri Teille tuttu?
6. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, niin mitä se mielestänne pitää sisällään?
7. Millaista tietoa/koulutusta viittomakieleen tai yleensäkin kuuroihin liittyen kaipaat lisää?
8. Oletteko hankkinut niistä itse tietoa? Mistä?
9. Mitä materiaalia jaat työssäsi kuulovammaisten lasten kuuleville vanhemmille viittomakielestä ja kuuroista?
10. Ehdotatteko diagnoosin selvittyä viittomakielen käyttöä kommunikaatiokeinona ennen sisäkorvaistuteleikkausta?
11. Entä leikkauksen jälkeen?
12. Sujuuko asiakkaan puhekielen kehitys sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeen yleensä odotusten mukaisesti?
13. Käytetäänkö yleensä asiakkaan sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeisessä kuntoutuksessa viittomakommunikaatiota (eli viittomakieltä, viitottua puhetta tai tukiviittomia)?
14. Miten asiakas voisi mielestänne hyötyä kaksikielisyydestä (eli puhuttu kieli ja viittomakieli olisivat arkielämässä käytössä rinnakkain)?
15. Olisiko mielestänne hyvä tiedottaa vanhempia enemmän viittomakielestä?
16. Muita kommentteja aiheeseen liittyen

LIITE 4 Kysely vanhemmille

PERUSTIEDOT

1. Onko lapsellanne sisäkorvaistute?
2. Minkä ikäisenä lapsenne sai sisäkorvaistutteen?
3. Mikä on lapsenne tämän hetkinen kuuloikä (eli kuinka kauan on kulunut aikaa sisäkorvaistutteen aktivoinnista)?
4. Mitä kieliä perheessänne käytetään? Voitte valita useamman vaihtoehdon.
5. Miten kommunikoitte lapsenne kanssa ennen leikkausta?
6. Miten kommunikoitte lapsenne kanssa nyt?
7. Onko suvussanne aiemmin esiintynyt kuuroutta?
8. Harkitsitteko muuta vaihtoehtoa lapsellenne kuin sisäkorvaistutetta? Jos ette, miksi? Jos kyllä, niin mitä?
9. Onko lapsellanne sellaisia kehityshäiriöitä, jotka mahdollisesti vaikeuttavat kielen kehitystä?
10. Mitä viittomakieli mielestänne on?
11. Onko käsite kuurojen kulttuuri Teille tuttu?
12. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, niin mitä se mielestänne pitää sisällään?

TIEDONSAANTI

13. Millaista tietoa saitte viittomakielestä ja kuuroudesta Kuulokeskuksestanne?
14. Milloin saitte niistä tietoa? Voitte valita useamman vaihtoehdon.
15. Olisitteko kaivanneet niistä enemmän tietoa?
16. Milloin tiedolle olisi ollut eniten tarvetta?
17. Oletteko hankkinut niistä itse tietoa? Mistä?

KIELIASIOITA

18. Ehdotettiinko Teille ennen lapsenne sisäkorvaistuteleikkausta viittomakielen käyttöä puhutun kielen rinnalla?

19. Sujuiko puhekielen kehitys sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeen odotustenne mukaisesti?
20. Miten arvioisitte lapsenne nykyistä puhutun kielen tasoa?
21. Miten arvioisitte lapsenne nykyistä viittomakielen tasoa?
22. Jos perheessänne ei vielä käytetä viittomakommunikaatiota (eli viittomakieltä, viittottua puhetta tai tukiviittomia), oletteko harkinneet sen käyttöönottoa?
23. Miten lapsenne voisi mielestänne hyötyä kaksikielisyydestä (eli puhuttu kieli ja viittomakieli olisivat arkielämässä käytössä rinnakkain)?
24. Muita kommentteja aiheeseen liittyen

LIITE 5 Haastattelukysymykset: Markus Aro

1. Kuka olet? (nimi, mitä teet työksesi, perhe, oletko syntymäkuuro vai kuuroutunut?)
2. Voitko kertoa lyhyesti jotain elämänvaiheistasi?
3. Miten kuurona eläminen eroaa kuulevana elämisestä?
4. Koetko jääneesi jostain paitsi elämässä kuuroutesi vuoksi? Jos et koe niin, miksi? Toisaalta, mitä kuurous on sinulle antanut, mistä kuulevana olisit jäänyt paitsi?
5. Mitkä asiat olet kokenut haasteellisiksi kuurona kuulevien yhteiskunnassa?
6. Mitä kuurona oleminen sinulle merkitsee?

LIITE 6 Haastattelukysymykset: Eeva Tupi

1. Kuka olet?
2. Ovatko sisäkorvaistutetta käyttävät lapset ja nuoret uhka vai mahdollisuus kuurojenyhteisölle?
3. Mitä tarjottavaa kuurojenyhteisöllä on sisäkorvaistutetta käyttäville lapsille ja nuorille?
4. Miten sisäkorvaistutetta käyttävät lapset ja nuoret pääsisivät parhaiten mukaan kuurojenyhteisöön, huolimatta kielimuurista?
5. Koetko, että olisi tärkeää, että sisäkorvaistutetta käyttävät lapset ja nuoret olisivat mukana myös kuurojenyhteisössä? Miksi?

LIITE 7 Haastattelukysymykset: Netta Keski-Levijoki

1. Kuka olet?
2. Mitä kuurojen kulttuuri tarkoittaa?
3. Kuinka kuurojen ja kuulevien kulttuuri eroaa?
4. Millainen on nuorten kuurojen kulttuuri?
5. Onko kuurojen kulttuuri kansainvälistä?
6. Miksi sisäkorvaistutetta käyttävien kannattaisi tutustua kuurojen kulttuuriin?
7. Mitä kuurojen kulttuuri antaa sisäkorvaistutetta käyttäville?
8. Kuinka kulttuuri näkyy sinun elämässäsi?
9. Onko kuurojen kulttuurissa samoja asioita kuin kuulevilla, esim. urheilua, teatteria yms.?

LIITE 8 Haastattelukysymykset: Jaana Tiainen

1. Kuka olet? Kerro itsestäsi lyhyesti. (nimi, perhe, oletko syntymäkuuro vai kuuroutunut)
2. Mitä viittomakieli on?
3. Onko viittomakieli kansainvälistä?
4. Onko viittomakielessä oma kielioppi?
5. Ketkä viittomakieltä käyttävät?
6. Ovatko viittomakielet kieliä siinä missä muutkin kielet? Miten vertaisit puhuttua ja viitottua kieltä?
7. Voiko viittomakielellä ajatella? Näetkö unia viittomakielellä?
8. Onko viittomakielen oppiminen vaikeaa kuulevalle? Missä sitä voi oppia?
9. Millä tavalla ajattelet, että viittomakieli voisi rikastuttaa sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen ja hänen perheensä elämää?
10. Harkitsitko itse lapsillesi sisäkorvaistutetta? Miksi/miksi et?
11. Mitä viittomakielisyys tarkoittaa? Mitä se merkitsee sinulle?

LIITE 9 Haastattelukysymykset: Aino Hakala

1. Kuka olet? (nimi, perhe, oletko syntymäkuuro vai kuuroutunut?)
2. Onko perheessäsi muita kuuroja? Jos muut perheessäsi ovat kuulevia, kuinka kommunikoit heidän kanssaan?
3. Onko mielestäsi kuuroilla oma kulttuuri? Entä kuulevilla? Jos kyllä, niin tunnetko kuuluvasi molempiin? Miksi?
4. Opiskeletko kuurojen vai kuulevien kanssa? Jos opiskelet kuulevien kanssa, miltä se on tuntunut?
5. Harrastatko jotain? Miten vietät vapaa-aikasi muuten? Miten pidät yhteyttä kavereihisi?
6. Miten kuuron nuoren elämä eroaa kuulevan nuoren elämästä?
7. Koetko jääneesi jostain paitsi elämässä kuuroutesi vuoksi? Jos et koe niin, miksi? Toisaalta, mitä kuurous on sinulle antanut, mistä kuulevana olisit jäänyt paitsi?
8. Mitä kuurous sinulle merkitsee?
9. Mitä tulevaisuuden haaveita sinulla on?

LIITE 10 Haastattelukysymykset: Ritva Takkinen

1. Kuka olet (mitä teet ja mitä olet tutkinut?)
2. Onko kaksikielisyydestä etua vai haittaa? Miksi?
3. Pitäisikö sisäkorvaistutetta käyttävällä lapsella olla mahdollisuus sekä kuulevien että kuurojen kieleen ja kulttuuriin? Miksi?
4. Voiko kuulevien vanhempien sisäkorvaistutteen saaneesta lapsesta tulla kaksikielinen?
5. Mitä vanhemmilta ja ympäristöltä vaaditaan, jotta kaksikielisyys olisi mahdollista sisäkorvaistutetta käyttävälle lapselle?
6. Onko viittomakieli, viitottu puhe ja tukiviittomat sama asia? Miten ne eroavat?
7. Mikä kommunikaatiomuoto olisi kielen kehityksen kannalta paras sellaiselle lapselle, jolla on juuri todettu vaikea kuulovamma?
8. Miten sisäkorvaistutetta käyttävä lapsi mielestäsi hyötyisi viittomakielestä? (Edistääkö se myös puhutun kielen kehittymistä?)
9. Onko sisäkorvaistute mielestäsi ainut vaihtoehto kuulovammaiselle lapselle? Jos ei, mitä muita vaihtoehtoja mielestäsi on?

LIITE 11 Haastattelukysymykset: Eetu Keski-Levijoki

1. Kuka olet? (nimi, ammatti, perhe, oletko syntymäkuuro vai kuuroutunut)
2. Oletko kaksikielinen? Millä tavalla?
3. Mitä kuurona oleminen sinulle merkitsee?
4. Mikä on sinulle tärkein/rakkain asia kuurojenyhteisössä?
5. Koetko jääneesi jostain paitsi elämässä kuuroutesi vuoksi? Jos et koe niin, miksi? Toisaalta, mitä kuurous on sinulle antanut, mistä kuulevana olisit jäänyt paitsi?
6. Miten kuurona eläminen eroaa kuulevana elämisestä?
7. Millaista on nuorten kuurojen kulttuuri?
8. Kerro nuorten kuurojen kansainvälisestä toiminnasta
9. Mitä kuurojen maailma tarkoittaa?
10. Mitä tulevaisuudenhaaveita sinulla on?

LIITE 12 Haastattelu-, kuvaus- ja julkaisulupasopimus

Haastattelu-, kuvaus- ja julkaisulupa

Minä, _____, suostun haastateltavaksi ja kuvattavaksi liittyen Miia Järvenpään, Maria Nukarisen ja Laura Sompin opinnäytetyöhön. Lisäksi annan luvan julkaista haastatteluaineiston opinnäytetyön tuoteosassa ilman erillistä korvausta.

Miia Järvenpäällä, Maria Nukarisella ja Laura Sompilla on tekijänoikeudet opinnäytetyön tuoteosaan, sekä oikeus käyttää sitä työnäytteenä. Diakonia- ammattikorkeakoulu Oy:llä on oikeus käyttää tuoteosaa oppilaitosesittelyissä.

Lisäksi suostun siihen, että tuoteosa haastatteluineen voidaan luovuttaa Kuurojen Liitto Ry:lle ei-kaupalliseen käyttöön. Mikäli aineistoa aiotaan hyödyntää kaupallisesti, tulee siitä sopia erikseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys

LIITE 13 Käännös: Eeva Tupi

Kerro itsestäsi

Olen Eeva Tupi. Opiskelen Helsingin yliopistossa oikeustiedettä ja toimin myös Kuurojen Liiton nuorisotoimikunnan puheenjohtajana. Olen ollut syntymästäni asti kuuro.

Sisäkorvaistute: uhka vai mahdollisuus kuurojenyhteisölle?

He eivät ole uhka kuurojenyhteisölle. Kaikki kuurot ja viittomakieliset lapset ovat uusi mahdollisuus, sillä he ovat yhteisön uutta kasvavaa sukupolvea. Näkisin uhkana ainoastaan sellaiset lääkärit ja vanhemmat, jotka kieltävät lapsiaan viittomasta ja osallistumasta kuurojenyhteisöön. Mutta lapset itse eivät ole missään tapauksessa uhka.

Mitä tarjottavaa kuurojenyhteisöllä on?

Me olemme vahva kieli- ja kulttuurivähemmistö, se on selvä asia. Viittomakieli on tunnustettu kieleksi myös perustuslaissa. Sisäkorvaistutetta käyttävillä ja heidän perheillään on siis mahdollisuus oppia uusi, rikas kieli ja kuulua uuteen kieli- ja kulttuuriryhmään. Lisäksi esimerkiksi Kuurojen Liiton nuorisotyö järjestää kursseja ja leirejä, joihin he voivat osallistua. Siellä voi saada vertaistukea toisilta ja kielellinen identiteetti vahvistuu. Tarjolla on myös erilaisia tapahtumia, joihin on mahdollisuus osallistua.

Kielimuurista huolimatta... SI-lapset mukaan kuurojenyhteisöön?

Yhteisen kielen puuttuminen on ongelmallista... mutta kuitenkin tärkeintä yhteisöön kuulumisessa on kiinnostus ja asenne: Se, että haluaa oppia viittomakielen ja tutustua yhteisöömme. Asenne siis ratkaisee. Kielen oppii kuitenkin aika nopeasti, varsinkin lapset. Mielestäni mukaan voi tulla milloin vain ilman mitään estettä.

Olisiko tärkeää, että SI-lapsi olisi mukana myös kuurojenyhteisössä?

Identiteetin ja kielen näkökulmasta se olisi tärkeää. En keksi mitään syytä, miksi siitä olisi haittaa, päinvastoin siitä olisi kaikille hyötyä tasapuolisesti. Aiemmin kun sisäkorvaistutteita ei vielä ollut, kuulevaan perheeseen syntynyt kuuro lapsi osallistui perheeseen automaattisesti viittomakielen kurssille ja tuli osaksi kuurojenyhteisöä. Enää se ei ole itsestäänselvyys, vaan siitä on alkanut tulla eräänlainen b-vaihtoehto. Mielestäni tämä asenne pitäisi muuttaa, sillä se olisi heille kieli... Voihan suomenkielinenkin lapsi mennä ruotsinkieliseen päiväkotiin niin kutsuttuun kielikylpyyn. Tällöin lapsi omaksuu

monta kieltä. Mielestäni sisäkorvaistutetta käyttävä lapsi voisi samalla tavalla oppia sekä suomen kielen että viittomakielen rinnakkain, ilman että ne olisivat häiriöksi toisilleen.

Miten kuurojen yhteisö suhtautuu sisäkorvaistutukseen?

Sisäkorvaistute oli suomalaisille kuuroille vielä vieras asia ennen 90-luvun loppua. On vain luonnollista, että uudet asiat pelottavat ja kuurot pelkäsivätkin, että sisäkorvaistute tuhoaa heidän yhteisönsä. Mutta eihän asia ollut ollenkaan niin: kuurojen yhteisö on edelleen vahva, tiedotusta vain tarvittaisiin enemmän. Nyt sisäkorvaistutteen käyttäjät ovat enemmän mukana kuurojen yhteisössä, mikä on hyvä asia ja kuurojen asenne sisäkorvaistutetta kohtaan on mielestäni alkanut muuttua normaalimmaksi.

Onko kuurojen yhteisö avoin sisäkorvaistutetta käyttäville?

Kuurojen ja viittomakielisten yhteisö on mielestäni muuttunut avoimemmaksi. Ennen se oli selvästi vain kuurojen yhteisö, mutta pikku hiljaa se on alkanut avautua kun toimintaan on alkanut tulla mukaan esimerkiksi kuurojen kuulevia sisarusia tai kuurojen vanhempien kuulevia lapsia. Sisäkorvaistutetta käyttäviä on myös alkanut tulla yhteisöön mukaan eikä istutukseen kiinnitetä enää sellaista huomiota. Enää ei tarvitse jännittää, että kuurojen yhteisöön olisi vaikea päästä mukaan. Nykyään kuurojen yhteisöön kuuluu paljon erilaisia ihmisiä.

LIITE 14 Käännös: Netta Keski-Levijoki

Kerro itsestäsi

Olen Netta Keski-levijoki. Olen syntynyt Turussa, mutta nyt asun Helsingissä ja olen täällä töissä Kuurojen Liiton kulttuurituotannossa. Olen samalla myös opiskelija ja myöhemmin minusta sitten tulee mediatuottaja. Olen ollut syntymästäni asti kuuro.

Mitä kuurojen kulttuuri tarkoittaa?

Hmm.. Mun mielestä kuurojen kulttuuri tarkoittaa vähän niin kuin meidän kuurojen maailmaa. Me eletään kyllä kuulevien kanssa samassa maailmassa, mutta kuitenkin me kuurot ollaan kaikki tavallaan samaa perhettä. Tuntuu, että kaikki kuurot kuuluvat samaan porukkaan. Voi olla, että ollaan eri ikäisiä tai asutaan eri paikoissa tai mitä vaan, mutta kuitenkin meillä on yks yhdistävä tekijä ja se on kuurous. Musta tuntuu, että meidän on tosi helppo olla toistemme kanssa, koska meillä on sama kulttuuri, jossa viittomakieli on tosi tärkeessä osassa. Esimerkiksi taiteessa ja muussa kulttuurissa viittomakielellä on tosi tärkeä rooli.

Kuulevien ja kuurojen kulttuurin ero?

Joo, mitä eroa kuulevien ja kuurojen kulttuurissa on... Mun mielestä tää liittyy siihen, et kuurot on samaa perhettä. Menen mä minne tahansa missä tapaan kuuroja niin mun on helppo jutella muiden kuurojen kanssa aiheesta kun aiheesta suoraan. Ei haittaa vaikka ei tunne toista ja silti on tosi helppo alkaa keskustella mistä aiheesta vaan. Mut sit taas kuulevien kanssa ei voi oikein toimia samalla tavalla. Täytyy olla joku syy, miks alkaa juttelemaan. Mut kuurojen kanssa voi jutella vapaasti. Usein kuurojen tapahtumissa on tosi paljon eri ikäisiä ihmisiä ja kuitenkin kaikki on sulassa sovussa keskenään. Musta tuntuu et kuulevien kanssa se juttu menee vähän erilailla... Esimerkiksi yks mun kuuleva kaveri on sanonu, et on kateellinen mulle, koska mä kuulun kuurojenyhteisöön: mulle on joku porukka mihin mä kuulun. Hän itse kuulevana ei oikein kuulu minnekään ja siksi on vähän kateellinen mulle.

Nuorten kuurojen kulttuuri?

Niin.. Mun mielestä kuurojen nuorten kulttuuri, jos siis vertaa nykypäivää aikasem-
paan, niin tänä päivänä se on enemmän samanlaista kun kuulevien. Se on alkanu sulau-
tua siihen. Nykyään kuuroille on alkanu avautua paljon uusia mahdollisuuksia. Ennen
oli paljon esteitä. Sanottiin, ettei kuuro voi tehdä sitä eikä tätä, ei voinu opiskella jotain
tiettyä alaa koska ei ollu tulkkia tai ei saanu töitä. Nyt niitä esteitä ei enää sillä tavalla
ole ja me voidaan tehdä lähes kaikkea mitä me halutaan. Mutta kuurojen nuorten kult-
tuuri... No vois sanoa, että se on enemmän... se on sulautunu enemmän yhteiskuntaan,
kun mitä aikasemmin.

Miksi kuurojen kulttuuriin tutustuminen kannattaa?

Mun mielestä ne, kenellä on sisäkorvaistute, on kuitenkin kuuroja, koska ei sisäkorvais-
tute tee heistä kuulevia. Jos he siis käyttää viittomakieltä, ja sitä kannattaakin käyttää,
niin olisi hyvä antaa mahdollisuus nähdä sekä kuurojen että kuulevien maailma. Myö-
hemmin voi valita mihin haluaa kuulua. On hyvä että on vaihtoehtoja. Sit tulevaisuu-
dessa voi miettiä mikä on itselle paras. On ihan turha keskittyä vaan yhteen vaihtoeht-
toon kun mahdollisuuksia on monia.

Miten kulttuuri näkyy elämässäsi?

Kulttuuri on mun elämässä koko ajan mukana. Kulttuurituottajana mä oon mukana jär-
jestämässä kulttuuritapahtumia kaikille Suomen kuuroille ja meen mielelläni itsekin
erilaisiin tapahtumiin. Haluan esimerkiksi aina nähdä kuurojen teatteri Totin kaikki
uudet näytelmät. Kulttuuri on tärkeä osa mun elämää.

LIITE 15 Käännös: Jaana Tiainen

Kerro itsestäsi

Olen Jaana Tiainen. Olen kuuro niin kuin perheenikin ja me kaikki käytämme viittomakieltä. Perheeseeni kuuluu mieheni ja kaksi tytärtä, jotka ovat 16- ja 14-vuotiaita. Ainoa kuuleva perheessämme on koira. Olen yrittäjä ja minulla on viittomakielen opetusalan firma, jonka toiminimi on Viitt-Ele. Opetan viittomakieltä ja elekieltä, esimerkiksi kuuleville. Koulutan heitä käyttämään kommunikoinnissa ilmeitä ja eleitä esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa he kohtaavat vaikka maahanmuuttajia tai turvapaikan hakijoita, joiden kanssa englannilla kommunikointi ei onnistu. Opetan myös esimerkiksi Babysign:ia pienryhmille.

Onko viittomakieli kansainvälistä?

Viittomakieli on kuurojen yhteisön äidinkieli. Se on visuaalinen kieli. Mutta kansainvälistä se ei ole. Tai no, kansainvälinen viittominen on oma juttunsa.. Suurin osa kuulevista luulee virheellisesti, että viittomakieli on kansainvälistä. Joka maassa kuuroilla on kuitenkin oma kansallinen kielensä eli oma tapansa viittoa. Jos suomalainen kuuro ja jonkun muun maalainen kuuro viittovat toisilleen, he eivät ymmärrä toisiaan. Voi olla, että he ymmärtävät jotain juttuja, mutta eivät kuitenkaan ymmärrä täysin, mitä toinen viittoo.

Viitotun ja puhutun kielen ero?

Viittomakielessä käytetään käsiä ja ilmeitä. Puhutussa kielessä taas käytetään ääntä. Se on niissä erona. Molemmissa kielissä on lisäksi oma kielioppinsa.

Onko viittomakieli virallinen kieli?

Kyllä, se on virallinen kieli. Sen avulla ihminen voi kommunikoida ja ajatella.

Onko viittomakielen oppiminen vaikeaa kuulevalle?

Se vaihtelee. Olen huomannut, että kuulevilla korostuu vahvemmin joko visuaalisuus tai auditiivisuus. Olen opetustilanteissa ja sukulaisten parissa huomannut, että ihmiset kuuluvat yleensä jompaankumpaan ryhmään. Esimerkiksi lasteni pienen serkkutytön on todella vaikea oppia viittomaan. Jos hänelle viittoo hän kääntää korvansa viittojaa kohti ja kysyy mitä, vaikka hän tietää, että olemme kuuroja. Hän on auditiivinen ihminen eikä

osaa oikein ilmaista itseään käsillä. Toiset ihmiset voivat omaksua viittomakielen helposti ja viittominen sujuu heiltä luontevasti.

Jos SI-lapsen elämään ei kuulukaan viittomakieli?

Olin viikonloppuna Juniori-ohjelman perhekurssilla opettamassa viittomakieltä. Siellä näin, että sisäkorvaistutetta käyttävät lapset puhuivat taitavasti. Mutta illalla mentiin uimaan ja sisäkorvaistute piti ottaa pois. Silloin lapset puhuivat, mutta vanhemmat viittoivat heille. Uskon vahvasti, että kun nämä lapset tulevat teini-ikään, heillä on identiteetikriisi kielen takia, koska heillä on tarve kuulua johonkin... esimerkiksi kuurojenyhteisöön. Tyttäreni kertoi, että usein huonokuuloiset löytävät tiensä kuurojenyhteisöön. Siellä saa viittoa vapaasti ja olla oma itsensä, eikä tarvitse keskittyä puhumiseen ja kuuntelemiseen. Lääkäreiden asenne harmittaa. He korostavat puhekieltä ja vähättelevät viittomakielen merkitystä. He ajattelevat, että viittominen estää suomen kielen kehittymisen, mutta asiahan on aivan päinvastoin. Viittomakielihän olisi vain rikkaus. Ne voivat olla rinnakkain ja viittomakieli nopeuttaa puhekielen oppimista.

Mitä viittomakielisyys merkitsee sinulle?

Minun viittomakielinen identiteettini on vahva. Jos tapaan ulkomailla toisen kuuron, niin alamme automaattisesti jutella: oletko kuuro, missä asut... Sillä me kuulumme samaan vähemmistöön. Ja viittomakielisyys... No, minä olen kuuro ja hakeudun samanaisten ihmisten joukkoon kuin itse olen. Ymmärrämme toistemme vitsejä, kulttuuria ja elämäntapaa. On helppo elää toisen viittomakielisen kanssa, koska me olemme samantlaisia.

LIITE 16 Käännös: Aino Hakala

Kerro itsestäsi

Mun nimi on Aino Hakala ja mun perheeseen kuuluu vanhemmat, sisko ja 3 lemmikkieläintä eli koira, kissa ja marsu. Vanhemmat on kuulevia, mutta äiti on vanhemmiten muuttunut huonokuuloiseksi... tai siis on alkanut kuulo heiketä. Sisko on huonokuuloinen niin kuin minäkin. Itse käytän vahvasti viittomakieltä. Niin, että mitä mä oikein teen...? Se onkin hyvä kysymys. Opiskelen Juhana Herttuan lukiossa jo toista vuotta...vain yksi vuosi jäljellä enää, jee..! Harrastan monenlaista: sähköä, näyttelemistä kuurojen Sateenkaari-teatterissa, joskus käyn kuntosalilla, mä rakastan tanssimista, tykkään myös kuunnella musiikkia ja mitäs muuta... siinä ne varmaan oli.

Kommunikointi perheen kanssa?

Niin siis perheeseeni kuuluu vanhemmat ja sisko, joka viittoo todella sujuvasti. Niin kuin se olisi hänelle äidinkieli, vaikka onkin oikeasti enemmän kuulevien maailmassa. Mutta hän on silti sujuva viittoja. Äiti viittoo ihan kohtalaisesti. Mäkin osaan puhua, joten äidin kanssa mä käytän viitottua suomea. Mutta isäni ei osaa viittoa yhtään...Hän osaa viittoa vain esimerkiksi viittoman ”sauna” ja ”syödä” eli perusviittomia ja hänen kanssaan käytän enemmän puhetta. Mutta jos koko perhe on paikalla ja kaikki puhuu yhtä aikaa, putoan kärryiltä ja joudun aina kysymään, mitä kukakin sanoi. Silloin sisko yleensä tulkaa.

Kuulutko kuulevien vai kuurojen kulttuuriin?

Mä olen kyllä vähän siinä rajamaastossa. Identiteetiltäni mä kuulun kyllä enemmän kuurojen maailmaan, koska mä olen vahvasti viittomakielinen ja viiton. Ja kuulevien maailmaan mä kuulun lähinnä niin, että kuuntelen musiikkia ja tanssin. Tai siis kyllä kuurotkin tanssii, mutta ei ehkä niin paljon... Mutta kyllä mä olen identiteetiltäni enemmän kuuro ja kuurojen kulttuuri tuntuu siltä, että kuulun siihen porukkaan ja että se on oikea mulle.

Opiskelu kuulevien joukossa?

Kyllä se on mukavaa vaihtelua. Olin koko peruskoulun ajan tiiviisti kuurojen kanssa. Oli tosi suuri shokki vaihtaa kuulevien kouluun. Mietin, kuinka mä opin käyttämään tulkkia joka päivä.. Enää ei voinu ottaa suoraa kontaktia opettajaan viittoen, vaan kaiken piti mennä tulkin kautta. Se tuntui oudolta, mutta vähitellen siihen kyllä tottui, ei siinä ollut mitään ihmeellistä. Ja muutamat kuulevat opiskelijat on oppinut viittomaan, kun mä oon vähän opettanut niitä. Mä käytän viittoessa aina selkeää huuliota. Yks tyttö osaa lukea huulilta ja se on myös ite alkanut käyttää selkeää huuliota puheen kanssa niin, että mä taas ymmärrän sitä. Sillä tavalla me pystytään kommunikoimaan ihan hyvin.

Yhteydenpito kavereihin?

No olen yleensä kavereihin yhteydessä tekstiviesteillä, jos on jotain tärkeää asiaa esimerkiksi halutaan tavata pian tai jotain. Mutta Turun ulkopuolella oleviin kavereihin mä olen yleensä yhteydessä Facebook:in kautta. Meseä käytän nykyään tosi harvoin, koska mä en jaksa kirjoitella. Facebook on mukavampi, kun voi seurata mitä muille kuuluu esimerkiksi mitä muut on tehnyt. Nuorempana mä käytin paljon IRC:iä, mutta nyt sen käyttö on vähentynyt. Eli enemmän käytän nyt Facebook:ia.

Puuttuuko elämästäsi jotain siksi, että olet kuuro?

Musta ei ole koskaan tuntunut, että jotain puuttuu. Mä olen ihan tyytyväinen itseeni ja olen hyväksynyt itseni sellaisena kuin olen. Ja olen tottunut elämäni. Elämässä voi aina tulla eteen mitä vaan esteitä, mutta niistä pitää vaan sinnikkäästi selviytyä. Kyllä kaikki aina hoituu. Ei mulla ole mitään, että haluaisin olla kuuleva. No joskus kommunikointitilanteissa, kun asiat ei suju, mua alkaa ärsyttää, mutta yleisesti ottaen mä olen tosi tyytyväinen.

Tulevaisuuden unelmat?

Tulevaisuuden unelmista... Niitä mulla on monia: haluaisin näyttelijäksi ja olisi kivaa päästä yliopistoon. Haluaisin myös perheen ja lapsia ja koiran, mutta vasta myöhemmin. Ensin haluan nähdä maailmaa ja saada työpaikan ja sitten vasta saada lapsia. Kyllä sitä sitten ehtii. Ellei biologinen kello ala tikittää aiemmin. En siis mitään ihmeellistä... sitä, että pysyisin tulevaisuudessa terveenä ja että kaikki olisi hyvin.

LIITE 17 Käännös: Eetu Keski-Levijoki

Kerro itsestäsi

Olen Eetu Keski-Levijoki. Olen ammatiltani viittomakielinen luokanopettaja, mutta opiskelen nyt myös erityisopettajaksi ja rehtoriksi. Olen syntymäkuuro jo kolmannessa sukupolvessa sekä isän että äidin puolelta. Tuleeko vielä neljäskin polvi, se jää nähtäväksi...

Mitä kuurona oleminen merkitsee sinulle?

Kuurous on osa minua, sillä olen kasvanut ja elänyt kuurojen maailmassa. En pysty sanomaan millaista olisi olla kuuleva tai kuulua johonkin toiseen kulttuuriin, koska minulla ei ole niistä kokemusta. Kuurous on minulle iso asia, onhan viittomakieli Suomen vähemmistökieli ja meillä on oma vähemmistökulttuuri. Identiteettini rakentuu kuuroudelle. En kuitenkaan tunne olevani vain kuuro, vaan kaksikielinen, koska saan yhteiskunnasta ja ympäristöstäni paljon suomenkielisiä vaikutteita esimerkiksi kavereilta ja harrastuksista. Elämäni ei rajoitu vain kuurojen maailmaan.

Puuttuuko elämästäsi jotain siksi, että olet kuuro?

Moni kuuleva kysyy samaa ja se on joskus vähän ärsyttävää. Voi olla, että kuulevat näkevät kuurossa vain sen, että häneltä puuttuu kuulo ja päivittelevät kuinka kamalaa sen täytyy olla. Mutta emme me itse ajattele niin, koska emme ole koskaan olleet kuulevia. On eri asia jos kuuroutuu eikä oikein tiedä mihin kuuluu. Syntymäkuurot kuuluvat automaattisesti kuurojen maailmaan. Ei minusta itsestäni tunnu, että minulta puuttuisi mitään. Vastaavasti kuuro ajattelee sokean nähdessään kuinka kamalaa täytyy olla elää ilman näköä. Tai jos joku on pyörätuolissa, miten vaikeaa hänen elämänsä varmaan on. Mutta ei heistä itsestään tunnu siltä, koska he elävät sen asian kanssa. En ajattele, että kuurous rajoittaisi elämäni. Jos jotain esteitä ilmenee, niin ne johtuvat yleensä yhteiskunnan asenteista ja ne esteet täytyy vain raivata tieltä.

Kuurojen oma maailma?

En nyt tiedä, onko kuuroilla varsinaisesti omaa kuulevien maailmasta erillään olevaa maailmaa, mutta oma yhteisö meillä on ja oma ainutlaatuinen kulttuurimme, johon kuuluu kieli, käytöstavat, arvot. Voi olla ettei kuulevat aina ymmärrä kuurojen kulttuuria. Toisaalta minä voin nähdä taas jonkun kuulevien jutun outona. Kuurot ovat oma hei-

monsa, vähän niin kuin juutalaiset on vähemmistö saksalaisten keskuudessa. Kuurot on vähemmistö Suomessa ja maailmalla myös. Kuurojen yhteisöllisyydestä kertoo esimerkiksi se, että jos suomalainen ja jonkun muun maalainen kuuro tapaavat, he ymmärtävät toisiaan, sillä heillä on sama kokemusmaailma, ja yhteinen kulttuuri.

Tulevaisuuden haaveet?

Niitä on paljon. Lähin haave on valmistuminen erityisluokanopettajaksi kahden viikon päästä. Marraskuussa valmistun rehtoriksi ja nämä ovat nyt niitä lähitulevaisuuden tavoitteita. Pidemmällä tähtäimellä.. Haluaisin perustaa kuurojenkoulun Afrikkaan tai ylipäätään perustaa kuurojenkoulun kehitysyhteistyön kautta johonkin maahan. Haluaisin parantaa kuurojen asemaa. Esimerkiksi tummaihoisten ja naisten aseman parantamiseksi tehdään töitä, koska täyttä tasa-arvoa ei vielä ole saavutettu. Samalla tavalla kuurojen aseman parantamisen puolesta taistellaan. Jos voin itse antaa siihen oman pienen panokseni ja jollain lailla edistää kuurojen asemaa, olen tyytyväinen elämäni.